

Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή

SOC/554

Τα πραγματικά δικαιώματα ψήφου στις ευρωεκλογές των ατόμων με αναπηρίες

ΣΧΕΔΙΟ ΕΝΗΜΕΡΩΤΙΚΗΣ ΕΚΘΕΣΗΣ

Τμήμα «Απασχόληση, κοινωνικές υποθέσεις και δικαιώματα του πολίτη»

Τα πραγματικά δικαιώματα ψήφου στις ευρωεκλογές των ατόμων με αναπηρίες

Εισηγητής: **Krzysztof PATER**

Προς τα μέλη του τμήματος

Συνεδρίαση τμήματος 06/03/2019, 10:00

Προθεσμία κατάθεσης 28/02/2019, 10:00

τροπολογιών

Επικοινωνία SOC@eesc.europa.eu

Υπάλληλος διοίκησης Valeria ATZORI

Ημερομηνία του εγγράφου 25/02/2019

Ομάδα μελέτης	«Τα πραγματικά δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία να ψηφίζουν στις ευρωεκλογές»
Πρόεδρος	Linus LASIAUSKAS (LT-I)
Εισηγητής	Krzysztof PATER (PL-III)
Μέλη	Christiane BASSET (FR-III) Dorota GARDIAS (PL-II) Jan KLIMEK (PL-I) Irena PETRAITIENĖ (LT-II)
Απόφαση της ολομέλειας	21/9/2016
Νομική βάση	Άρθρο 31 του εσωτερικού κανονισμού: Ενημερωτική έκθεση
Αρμόδιο τμήμα	«Απασχόληση, κοινωνικές υποθέσεις και δικαιώματα του πολίτη»
Υιοθέτηση από το τμήμα	DD/MM/YYYY
Υιοθέτηση από την Ολομέλεια	DD/MM/YYYY
Σύννοδος ολομέλειας αριθ.	...
Αποτέλεσμα της ψηφοφορίας (υπέρ/κατά/αποχές)	.../.../...

1. Εισαγωγή

- 1.1 Η παρούσα έκθεση παρουσιάζει την εφαρμογή του δικαιώματος ψήφου στις εκλογές για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (ΕΚ) των Ευρωπαίων πολιτών με αναπηρίες (ΑμεΑ). Η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (ΕΟΚΕ), ως συμβουλευτικό όργανο της ΕΕ, πιστεύει ότι έχει καθήκον να παράσχει στα θεσμικά όργανα της ΕΕ, στα κράτη μέλη και στους Ευρωπαίους πολίτες πλήρη εικόνα για τον τρόπο με τον οποίο το δικαίωμα αυτό ασκείται στην πράξη, ενόψει των εκλογών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Η ΕΟΚΕ ευελπιστεί ότι στις επόμενες ευρωεκλογές του 2024 κανένας πολίτης της ΕΕ δεν θα στερηθεί του δικαιώματος ψήφου εξαιτίας της αναπηρίας του.
- 1.2 Τα στοιχεία της έκθεσης αυτής προέρχονται από τη συμβολή αρκετών εκατοντάδων ατόμων τα οποία αντιπροσωπεύουν πολλά όργανα και οργανώσεις από τα 27 κράτη μέλη (**δεν συνυπολογίστηκε το Ηνωμένο Βασίλειο εφόσον θα αποχωρήσει από την ΕΕ στις 29 Μαρτίου 2019, δηλαδή πριν από τις ευρωεκλογές του 2019**). Πρόκειται κυρίως για δημόσιες αρχές στα κράτη μέλη αρμόδιες για την εκλογική διαδικασία, οργανισμούς που εκπροσωπούν ή υποστηρίζουν τα ΑμεΑ, αλλά και ευρωβουλευτές από τη διακομματική ομάδα για τα άτομα με αναπηρία και εκπροσώπους του Ευρωπαϊκού Φόρουμ Ατόμων με Αναπηρία.
- 1.3 Η έκθεση συνίσταται σε μια πρώτη σύντομη νομική ανάλυση των βασικών πράξεων που κατοχυρώνουν δικαίωμα ψήφου των ΑμεΑ (το οποίο συχνά καταστρατηγείται στην πραγματικότητα), στο νομικό πλαίσιο των ευρωεκλογών και στις πιθανές ενέργειες σε επίπεδο ΕΕ για τη βελτίωση της κατάστασης. Στη συνέχεια, η έκθεση παρουσιάζει νομικά εμπόδια σε επίπεδο κρατών μελών που στερούν από τους πολίτες της ΕΕ το δικαίωμα ψήφου λόγω της αναπηρίας τους, καθώς και παραδείγματα προς μίμηση της προόδου που σημειώνεται τα τελευταία χρόνια σε πολλές χώρες. Στην έκθεση αναλύονται στη συνέχεια οι φραγμοί αλλά και αρκετές ορθές πρακτικές (ως προς τα ΑμεΑ), αρχικά, με την εξέταση πεδίων που αφορούν όλες τις χώρες όπως τα εξής: η δυνατότητα ενημέρωσης των ψηφοφόρων κατά την προεκλογική περίοδο, η οργάνωση της ψηφοφορίας στα εκλογικά κέντρα εν γένει, τα ψηφοδέλτια και η δυνατότητα κάποιου να τα προμηθεύεται. Στα επόμενα τμήματα αναλύονται οι λύσεις που υφίστανται σε ένα περιορισμένο αριθμό κρατών μελών όπως η πρόωμη ψηφοφορία σε καθορισμένα εκλογικά κέντρα, η επιστολική ψηφοφορία, η ψηφοφορία μέσω φορητών καλπών, η ψηφοφορία δια πληρεξουσίου και η ψηφοφορία με ηλεκτρονικό σύστημα. Τέλος, παρουσιάζονται ορισμένες πτυχές οι οποίες αφορούν ρυθμίσεις που επιτρέπουν σε τροφίμους νοσοκομείων και ιδρυμάτων μακροχρόνιας περίθαλψης να ψηφίζουν, το δικαίωμα των ΑμεΑ να ψηφίζουν σε χώρες όπου η ψηφοφορία είναι υποχρεωτική και οι διαδικασίες σε περιπτώσεις όπου ένα ΑμεΑ έχει μόνιμη κατοικία σε χώρα άλλη από τη χώρα καταγωγής του.
- 1.4 Σκοπός της έκθεσης δεν είναι να επικρίνει καμία από τις χώρες της ΕΕ. Αντίθετα, το μεγαλύτερο μέρος αποτελείται από θετικά παραδείγματα, ενώ οι ρυθμίσεις που χρήζουν βελτιώσεων ή αλλαγών αναλύονται συνήθως χωρίς να αναφέρονται ειδικά οι χώρες όπου εντοπίζεται το συγκεκριμένο πρόβλημα.
- 1.5 Η παρούσα έκθεση καλύπτει τις διαδικασίες στις ευρωεκλογές, όμως παρόμοιες ή οι ίδιες λύσεις ισχύουν επίσης για τις εθνικές κοινοβουλευτικές εκλογές, τις τοπικές εκλογές ή τα δημοψηφίσματα. Η ΕΟΚΕ ευελπιστεί ότι η έκθεση αυτή θα βοηθήσει τις χώρες της ΕΕ να

καταρτίσουν συνολικές λύσεις για την άρση των νομικών και τεχνικών (οργανωτικών) φραγμών που εμποδίζουν ορισμένα ΑμεΑ να ψηφίσουν. Η ΕΟΚΕ βασίζεται στο ότι οι πληροφορίες αυτές θα χρησιμοποιηθούν τόσο από οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών που επιδιώκουν να άρουν τα εμπόδια στην άσκηση των δικαιωμάτων ψήφου από τα ΑμεΑ όσο και από τις δημόσιες αρχές — συχνά σε τοπικό επίπεδο — οι οποίες μπορούν να εφαρμόσουν πολλές πρακτικές ρυθμίσεις χωρίς αλλαγές στο εθνικό δίκαιο.

2. Συμπεράσματα

- 2.1 Σε κάθε μία από τις 27 χώρες της ΕΕ υπάρχουν νόμοι ή οργανωτικές ρυθμίσεις που αποκλείουν ορισμένους ψηφοφόρους με αναπηρίες από τη συμμετοχή τους στις ευρωεκλογές.
 - 2.1.1 Περίπου 800.000 πολίτες από 16 κράτη μέλη της ΕΕ στερούνται, λόγω εθνικών κανόνων, του δικαιώματος συμμετοχής τους στις ευρωεκλογές εξαιτίας των αναπηριών τους ή λόγω προβλημάτων ψυχικής υγείας. Η έκταση αυτού του φαινομένου ποικίλλει σημαντικά στις διάφορες χώρες.
 - 2.1.2 Εκατομμύρια πολίτες της ΕΕ δεν έχουν τη δυνατότητα να ψηφίσουν λόγω οργανωτικών ρυθμίσεων (τεχνικοί φραγμοί) οι οποίες δεν προβλέπουν τις ανάγκες που απορρέουν από την αναπηρία.
 - 2.1.3 Ο κύριος τύπος ψηφοφορίας είναι το εκλογικό κέντρο. Πολλά ΑμεΑ, ακόμη και όταν τους δίνεται η δυνατότητα εναλλακτικών και πιο εύκολων μορφών ψηφοφορίας, επιθυμούν να ψηφίζουν στο εκλογικό κέντρο, θεωρώντας το ως την καλύτερη μορφή συμμετοχής στα κοινά. Σε 12 χώρες κάτι τέτοιο ίσως να μην είναι εφικτό, δεδομένου ότι η εθνική νομοθεσία δεν επιτρέπει την αντικατάσταση του καθορισμένου βάσει της διαμονής εκλογικού κέντρου από άλλο, το οποίο μπορεί να παρέχει καλύτερες συνθήκες για το συγκεκριμένο είδος αναπηρίας. Σε άλλες χώρες, η συμμετοχή στις εκλογές καθίσταται δύσκολη λόγω διαφόρων περιορισμών στα εκλογικά κέντρα.
 - 2.1.4 Σε οκτώ κράτη μέλη, όποιος δεν μπορεί να μεταβεί στο εκλογικό κέντρο δεν είναι σε θέση να ψηφίζει, δεδομένου ότι δεν υφίσταται η δυνατότητα εναλλακτικής μορφής ψηφοφορίας (επιστολική ψηφοφορία, ψηφοφορία μέσω φορητών καλπών ή ψηφοφορία με ηλεκτρονικό σύστημα). Τρεις από αυτές τις χώρες προσφέρουν τη δυνατότητα ψήφου δια τηλεξυδίου. Ωστόσο, μια τέτοια λύση δεν μπορεί να θεωρηθεί επαρκής εναλλακτική λύση και αυτό διότι δεν επιτρέπει στον ψηφοφόρο με αναπηρία να ασκεί το δικαίωμά του να ψηφίζει, αλλά απλώς δίνει τη δυνατότητα στον ψηφοφόρο να ορίζει κάποιον ο οποίος θα ψηφίζει αντ' αυτού.
 - 2.1.5 Σε 18 κράτη μέλη, οι τυφλοί ψηφοφόροι δεν έχουν τρόπο να ψηφίζουν ανεξάρτητα· μπορούν μόνο να αναθέτουν σε κάποιον που τους συνοδεύει να ψηφίζει εκ μέρους τους.
 - 2.1.6 Ένας άλλος παράγοντας που εμποδίζει τους πολίτες να ψηφίζουν ανεξάρτητα ή τους αποθαρρύνει να το πράττουν είναι οι συγκεκριμένοι κανόνες και οργανωτικές ρυθμίσεις — όπως η έλλειψη πληροφοριών προσαρμοσμένων σε διαφορετικές μορφές αναπηρίας, τα εμπόδια στην κινητικότητα μέσα στο ίδιο το εκλογικό κέντρο και οι επιβαρυντικές διοικητικές

διαδικασίες— οι οποίες διέπουν τον τρόπο με τον οποίο οι ψηφοφόροι μπορούν να ασκούν το δικαίωμα ψήφου τους με την κατάλληλα προσαρμοσμένη μορφή.

2.2 Εάν εφαρμοστούν οι βέλτιστες πρακτικές από όλες τις χώρες, θα δημιουργηθεί ένα ιδανικό σύστημα στο οποίο κάθε πολίτης της ΕΕ με αναπηρία, όχι μόνο θα έχει πλήρη δυνατότητα να ψηφίζει, αλλά και θα είναι σε θέση να επιλέγει τον ευχερέστερο τρόπο για να το πράττει.

2.3 Στην ισχύουσα νομοθεσία της ΕΕ διαλαμβάνονται ήδη ορισμένα ζητήματα σχετικά με τις ευρωεκλογές. Επομένως, δεν υπάρχουν τυπικά εμπόδια στη νομοθεσία αυτή, η οποία περιλαμβάνει επίσης εγγυήσεις σχετικές με τις επιλογές ψηφοφορίας για τα ΑμεΑ. Εν πάση περιπτώσει, πάντως, υπάρχει ανάγκη επίσημης νομοθετικής πρωτοβουλίας εκ μέρους του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και εκ των υστέρων έγκρισής της από όλα τα κράτη μέλη.

3. Το κύριο διεθνές νομικό και πολιτικό πλαίσιο που ισχύει όσον αφορά τα δικαιώματα ψήφου των ΑμεΑ

3.1 Νομικές πράξεις των Ηνωμένων Εθνών

3.1.1 Η Οικουμενική διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου εγκρίθηκε από τη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ στις 10 Δεκεμβρίου 1948. Στο άρθρο 21 ορίζεται ότι «[κ]αθένας έχει το δικαίωμα να συμμετέχει στη διακυβέρνηση της χώρας του, άμεσα ή έμμεσα, με αντιπροσώπους ελεύθερα εκλεγμένους».

3.1.2 Το Διεθνές σύμφωνο για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα, το οποίο εγκρίθηκε από τη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ στις 16 Δεκεμβρίου 1966, ορίζει στο άρθρο 25 ότι «[κ]άθε πολίτης έχει το δικαίωμα και τη δυνατότητα χωρίς καμία διάκριση από εκείνες που αναφέρονται στο άρθρο 2 και χωρίς υπέρμετρους περιορισμούς: [...] β) να εκλεγεί [...] κατά τη διάρκεια αυθεντικών, τακτικών εκλογών [...]».

3.1.3 Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία (CRPD), η οποία εγκρίθηκε το 2006 και τέθηκε σε ισχύ στις 3 Μαΐου 2008¹, αποτελεί σήμερα τη σημαντικότερη νομική πράξη του ΟΗΕ για τα εν λόγω άτομα.

3.1.3.1 Το άρθρο 29 της CRPD² απαιτεί ρητά από τα συμβαλλόμενα κράτη να «εξασφαλίσουν ότι τα ΑμεΑ μπορούν να συμμετέχουν αποτελεσματικά και πλήρως στον πολιτικό και δημόσιο βίο σε ίση βάση με τους άλλους, άμεσα ή μέσω εκπροσώπων που έχουν επιλέξει με ελεύθερη βούληση, συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος και της δυνατότητας των ΑμεΑ να εκλέγουν [...]» και περιλαμβάνει σειρά μέτρων για την επίτευξη του στόχου αυτού μεταξύ άλλων:

- «εξασφαλίζοντας ότι οι εκλογικές διαδικασίες, οι εγκαταστάσεις και τα υλικά είναι κατάλληλα, προσβάσιμα, ευκολονόητα και εύχρηστα,

¹ Η CRPD έχει επικυρωθεί από την ΕΕ και όλα τα κράτη μέλη.

² Η Μάλτα έχει διατυπώσει επιφυλάξεις όσον αφορά το άρθρο 29.

- προστατεύοντας το δικαίωμα των ΑμεΑ να ψηφίζουν με μυστική ψήφο [...] χωρίς εκφοβισμό, [...]»
- [...] με το να επιτρέπεται η βοήθεια στην ψήφο από ένα άτομο δικής τους επιλογής».

3.1.3.2 Το άρθρο 29 της CRPD πρέπει να ερμηνεύεται σε συνδυασμό με το άρθρο 9 περί προσβασιμότητας, το οποίο απαιτεί να καταστούν προσβάσιμα τα «κτίρια, [οι] δρόμοι, [τα] μέσα μαζικής μεταφοράς και άλλες εσωτερικές και εξωτερικές εγκαταστάσεις [...]» που χρησιμοποιεί το κοινό. Το άρθρο αυτό πρέπει επίσης να ερμηνεύεται σε συνδυασμό με το άρθρο 12 («Ισότιμη αναγνώριση ενώπιον του νόμου»)³, το οποίο αναγνωρίζει ότι «τα ΑμεΑ έχουν το δικαίωμα να αναγνωρίζονται παντού ως πρόσωπα ενώπιον του νόμου» και «απολαμβάνουν ικανότητα προς δικαιοπραξία σε ίση βάση με τους άλλους, σε όλες τις πτυχές της ζωής».

3.1.3.3 Η Επιτροπή για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες⁴ ανέφερε, στις γενικές της παρατηρήσεις σχετικά με το άρθρο 9, ότι τα ΑμεΑ δεν μπορούν να ασκήσουν τα δικαιώματα που τους εγγυάται το άρθρο 29 «εάν τα κράτη μέλη δεν διασφαλίσουν ότι οι διαδικασίες, οι εγκαταστάσεις και το υλικό της ψηφοφορίας είναι κατάλληλα, ευπρόσιτα και εύκολα κατανοητά [...] Σε διαφορετική περίπτωση, τα ΑμεΑ στερούνται του δικαιώματός τους να συμμετέχουν ισότιμα στην πολιτική διαδικασία». Στις γενικές παρατηρήσεις σχετικά με το άρθρο 12, η εν λόγω Επιτροπή υπογράμμισε ότι «για να γίνει πλήρως εφικτή η ισότιμη αναγνώριση της δικαιοπρακτικής ικανότητας σε όλες τις πτυχές της ζωής, είναι σημαντικό να αναγνωριστεί η νομική ικανότητα των ατόμων με αναπηρίες στη δημόσια και πολιτική ζωή (άρθρο 29). Αυτό σημαίνει ότι η ικανότητα λήψης αποφάσεων ενός ατόμου δεν μπορεί να αποτελεί δικαιολογία για τον τυχόν αποκλεισμό των ΑμεΑ από την άσκηση των πολιτικών τους δικαιωμάτων, συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος ψήφου».

3.2 Νομικές πράξεις της ΕΕ

3.2.1 Η Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης ορίζει με σαφήνεια στο άρθρο 20 παράγραφος 2 στοιχείο β) τα εξής: «Οι πολίτες της Ένωσης [...] [έ]χουν μεταξύ άλλων: [...] β) το δικαίωμα του εκλέγειν [...] στις εκλογές του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου [...] στο κράτος μέλος κατοικίας τους, υπό τους ίδιους όρους με τους υπηκόους του εν λόγω κράτους».

3.2.2 Ο Χάρτης των θεμελιωδών δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης επιβεβαιώνει, στο άρθρο 39, το δικαίωμα όλων των πολιτών της ΕΕ να ψηφίζουν στις ευρωεκλογές. Στο άρθρο 21 παράγραφος 1, ο Χάρτης επιβεβαιώνει ότι «[α]παγορεύεται κάθε διάκριση ιδίως λόγω [...] αναπηρίας [...]». Το άρθρο 26 ορίζει τα εξής: «Η Ένωση αναγνωρίζει και σέβεται το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρίες να επωφελούνται μέτρων που θα τους εξασφαλίζουν την αυτονομία, την κοινωνική και επαγγελματική ένταξη και τη συμμετοχή στον κοινοτικό βίο».

³ Η Εσθονία, η Γαλλία και οι Κάτω Χώρες προέβησαν σε σχετικές δηλώσεις και η Πολωνία διατύπωσε επιφυλάξεις όσον αφορά το άρθρο 12.

⁴ Το σώμα των ανεξάρτητων ειδημόνων που εποπτεύει την εφαρμογή της σύμβασης από τα συμβαλλόμενα κράτη. Ένα από τα καθήκοντά του είναι να δημοσιεύει γενικές παρατηρήσεις σχετικές με άρθρα της CRPD που χρήζουν ερμηνείας.

3.3 Άλλες βασικές νομικές και πολιτικές πράξεις

3.3.1 Το άρθρο 15 του (αναθεωρημένου) Ευρωπαϊκού κοινωνικού χάρτη⁵ εγγυάται ρητά στα ΑμεΑ «τη[n] αποτελεσματική άσκηση του δικαιώματος στην ανεξαρτησία, την κοινωνική ένταξη και τη συμμετοχή στην κοινωνική ζωή».

3.3.2 Η Αναθεωρημένη ερμηνευτική δήλωση της Επιτροπής της Βενετίας όσον αφορά τον Κώδικα καλής πρακτικής σε εκλογικά θέματα σχετικά με τη συμμετοχή των ατόμων με ειδικές ανάγκες στις εκλογές⁶ αναφέρει ότι τα άτομα με αναπηρίες πρέπει να μπορούν να ασκούν το δικαίωμά τους να ψηφίζουν επί ίσοις όροις με άλλους πολίτες», ενώ στον Κώδικα καλής πρακτικής σε εκλογικά θέματα⁷ επισημαίνεται ότι ενδέχεται να προβλέπεται η στέρηση του δικαιώματος του εκλέγειν, εάν αυτό βασίζεται σε διανοητική ανικανότητα και υπό τον όρο ότι επιβάλλεται με ατομική απόφαση δικαστηρίου.

3.3.3 Η σύσταση της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης που εγκρίθηκε στις 16 Νοεμβρίου 2011⁸ επιβεβαιώνει εκ νέου ότι όλα τα ΑμεΑ έχουν το δικαίωμα να συμμετέχουν στον πολιτικό και δημόσιο βίο επί ίσοις όροις με τους άλλους. Υπογραμμίζει επίσης ότι κατά την ψηφοφορία τα ψηφοδέλτια και οι εγκαταστάσεις πρέπει να είναι ευπρόσιτα.

3.3.4 Η Ευρωπαϊκή σύμβαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων δεν προβλέπει δικαίωμα ψήφου. Ωστόσο, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων απεφάνθη ότι το άρθρο 3 του πρωτοκόλλου υπ' αριθ. 1 εγγυάται ατομικά δικαιώματα, συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος ψήφου, και ότι η ανάκληση του δικαιώματος αυτού πρέπει να υπόκειται σε αυστηρή εκτίμηση της αναλογικότητας. Στην υπόθεση Alajos Kiss κατά Ουγγαρίας⁹, το Δικαστήριο δέχθηκε ότι το δικαίωμα ψήφου «είναι ένας τομέας στον οποίο, γενικά, πρέπει να παρέχεται ευρύ περιθώριο εκτίμησης στον εθνικό νομοθέτη όταν καθορίζεται εάν μπορούν να δικαιολογηθούν στη σύγχρονη εποχή περιορισμοί του δικαιώματος ψήφου». Ταυτόχρονα όμως υπογράμμισε ότι δεν μπορεί να γίνει αποδεκτό «η απόλυτη απαγόρευση ψήφου από οποιοδήποτε άτομο υπό μερική κηδεμονία —ανεξαρτήτως των πραγματικών του ικανοτήτων— να εμπίπτει σε ένα αποδεκτό περιθώριο εκτίμησης» και ότι «εάν ένας περιορισμός των θεμελιωδών δικαιωμάτων ισχύει για μια ιδιαίτερα ευάλωτη κοινωνική ομάδα που έχει υποστεί σημαντικές διακρίσεις στο παρελθόν, όπως είναι τα άτομα με νοητική υστέρηση, τότε το περιθώριο εκτίμησης του κράτους είναι ουσιαστικά στενότερο και πρέπει να έχει πολύ σοβαρούς λόγους για τους εν λόγω περιορισμούς». Το Δικαστήριο επιβεβαίωσε στη συνέχεια αυτήν τη θέση και σε άλλες υποθέσεις.

⁵ Τον χάρτη έχουν επικυρώσει 19 κράτη μέλη της ΕΕ.

⁶ Εγκρίθηκε από το Συμβούλιο Δημοκρατικών Εκλογών κατά την 39η συνέλευσή του (Βενετία, 15 Δεκεμβρίου 2011) και από την Επιτροπή της Βενετίας κατά την 89η σύνοδο ολομέλειάς της (Βενετία, 16-17 Δεκεμβρίου 2011).

⁷ Εγκρίθηκε από την Επιτροπή της Βενετίας κατά την 52η συνέλευσή της (Βενετία, 18-19 Οκτωβρίου 2002).

⁸ [CM/Rec\(2011\)14](#).

⁹ [Απόφαση αριθ. 38832/06, 20 Μαΐου 2010](#).

3.4 Παρατηρήσεις

- 3.4.1 Είναι σαφές ότι, εδώ και πολλά χρόνια, το δικαίωμα ψήφου κατοχυρώνεται για τους πολίτες της ΕΕ σύμφωνα με πολλές νομικές πράξεις.
- 3.4.2 Στον 21ο αιώνα, το Διεθνές και Ενωσιακό Δίκαιο για το δικαίωμα ψήφου όσον αφορά τα ΑμεΑ μετασχηματίζεται με τη μετάβαση από μάλλον γενικόλογες δηλώσεις σε λεπτομερέστερες λύσεις και την έμφαση στην πραγματική εφαρμογή των δικαιωμάτων ψήφου για τα άτομα αυτά.
- 3.4.3 Όσον αφορά τα τεχνικά κωλύματα που εμποδίζουν τα ΑμεΑ να ψηφίζουν στις εκλογές, δίνεται έμφαση σε διάφορες πτυχές της προσβασιμότητας, συμπεριλαμβανομένης της πρόσβασης σε εκλογικά κέντρα και άλλες μορφές ψηφοφορίας, καθώς και της δυνατότητας συμπλήρωσης ή επιλογής των ψηφοδελτίων.
- 3.4.4 Όσον αφορά τους νομικούς φραγμούς, είναι καθοριστικής σημασίας η αλλαγή στάσης απέναντι στα άτομα με νοητική υστέρηση ή προβλήματα ψυχικής υγείας που καλύπτονται μεν από μέτρα προστασίας, αλλά ταυτόχρονα στερούνται των δικαιωμάτων ψήφου. Οι αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων παρέχουν σαφή ένδειξη ότι όλες οι χώρες των οποίων τα νομικά συστήματα καταργούν αυτόματα τα δικαιώματα ψήφου για τα πρόσωπα που στερούνται δικαιοπρακτικής ικανότητας θα πρέπει να ευθυγραμμίσουν τα συστήματά τους με τις διεθνείς υποχρεώσεις, παρέχοντας τουλάχιστον εξατομικευμένες δικαστικές εκτιμήσεις. Είναι πολύ πιθανό τα προσεχή έτη η θέση της Επιτροπής για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες να επιβεβαιώσει ότι δεν είναι αποδεκτή καμία στέρηση των δικαιωμάτων ψήφου βάσει της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία.

4. Η νομική βάση για τις ευρωεκλογές

4.1 Ιστορικό πλαίσιο

- 4.1.1 Η Συνέλευση, η οποία συστάθηκε βάσει του άρθρου 137 της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (Συνθήκη ΕΟΚ), αποτελείτο αρχικά, σύμφωνα με το άρθρο 138 παράγραφος 1 της εν λόγω συνθήκης, από εκπροσώπους που διορίζονταν μεταξύ των μελών των εθνικών κοινοβουλίων, σύμφωνα με τη διαδικασία που καθόριζε το κάθε κράτος μέλος. Ωστόσο, στο άρθρο 137 αναφερόταν σαφώς ότι «η Συνέλευση [...] αποτελείται από αντιπροσώπους των λαών των κρατών που έχουν συνενωθεί στην Κοινότητα».
- 4.1.2 Κατά την πρώτη σύνοδο που πραγματοποιήθηκε από τις 19 έως τις 21 Μαρτίου 1958, η Συνέλευση έλαβε το όνομα «Assemblée parlementaire européenne» στα γαλλικά, «Assemblea parlamentara» στα ιταλικά και, το σημαντικότερο, «Europäisches Parlament» στα ολλανδικά και «Europäisches Parlament» στα γερμανικά. Στις 30 Μαρτίου 1962, η Συνέλευση αποφάσισε να εναρμονίσει το όνομά της στις διάφορες επίσημες γλώσσες και επέλεξε το «Parlement européen» στα γαλλικά και «Parlamento europeo» στα ιταλικά. Έκτοτε, χρησιμοποιείται συνήθως η ονομασία «Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο» (European Parliament), παρά το γεγονός ότι η ονομασία «Συνέλευση» εξακολουθεί να παραμένει σε νομικές πράξεις.

4.1.3 Τη νομική βάση για τους εκλογικούς κανόνες ανάδειξης των μελών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου έθεσε το άρθρο 138 παράγραφος 3 της Συνθήκης ΕΟΚ. Το άρθρο αυτό προέβλεπε τα εξής: «Η Συνέλευση καταρτίζει σχέδια διεξαγωγής εκλογών με άμεση καθολική ψηφοφορία κατά ομοιόμορφη διαδικασία σε όλα τα κράτη μέλη. Το Συμβούλιο θεσπίζει ομοφώνως τις σχετικές διατάξεις τις οποίες συνιστά στα κράτη μέλη να αποδεχθούν κατά τους συνταγματικούς τους κανόνες».

4.1.4 Σύμφωνα με τις διατάξεις αυτές, η Συνέλευση υπέβαλε στο Συμβούλιο πρόταση νομοθετικού περιεχομένου με σκοπό την καθιέρωση άμεσης καθολικής ψηφοφορίας και το Συμβούλιο ενέκρινε την πρόταση, υιοθετώντας ομόφωνα την πράξη περί εκλογής των μελών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου με άμεση και καθολική ψηφοφορία, που προσαρτάται στην απόφαση 76/787/ΕΚΑΧ, ΕΟΚ, Ευρατόμ της 20ής Σεπτεμβρίου 1976 (Εκλογική πράξη του 1976), θέτοντας τη νομική βάση για τις πρώτες άμεσες ευρωεκλογές, οι οποίες έλαβαν χώρα το 1979.

4.2 Ισχύοντες κανόνες

4.2.1 Η Εκλογική πράξη του 1976 θέσπισε τους ακόλουθους κανόνες για την εκλογική διαδικασία στη Συνέλευση:

- καθόρισε την εκλογή των αντιπροσώπων στη Συνέλευση με άμεση και καθολική ψηφοφορία (άρθρο 1) και τον αριθμό των εκλεγομένων σε κάθε κράτος μέλος (άρθρο 2)·
- καθόρισε τη θητεία των αντιπροσώπων της Συνέλευσης στα πέντε έτη (άρθρο 3)·
- ανέφερε την ατομικότητα, τον προσωπικό χαρακτήρα και την ανεξαρτησία των ψήφων των αντιπροσώπων (άρθρο 4)·
- διασφάλισε τη συμβατότητα του αξιώματος του αντιπροσώπου με την εθνική κοινοβουλευτική θητεία (άρθρο 5)·
- ανέφερε το ασυμβίβαστο του αξιώματος του αντιπροσώπου με άλλα εθνικά ή ευρωπαϊκά αξιώματα (άρθρο 6)·
- απαγόρευσε την ψηφοφορία περισσότερες από μία φορές κατά τις εκλογές των αντιπροσώπων στη Συνέλευση (άρθρο 8)·
- καθόρισε την εκλογική περίοδο και την ημερομηνία των πρώτων εκλογών (άρθρα 9 και 10)·
- καθιέρωσε την επαλήθευση της εντολής (άρθρο 11)·
- καθόρισε τη διαδικασία πλήρωσης των κενών εδρών κατά τη διάρκεια της πενταετούς θητείας (άρθρο 12).

4.2.2 Με την Εκλογική πράξη του 1976 θεσπίστηκαν οι βασικοί κανόνες για την εκλογική διαδικασία στη Συνέλευση. Ήταν σε θέση να καθορίσει μόνο ορισμένες διατάξεις περί καθολικής εκλογικής ψηφοφορίας και όχι, όπως προβλέπει το άρθρο 138 παράγραφος 3, μια «ενιαία διαδικασία σε όλα τα κράτη μέλη». Η Εκλογική πράξη του 1976 περιείχε ορισμένους κοινούς κανόνες και αρχές που θα μπορούσαν να αναγνωριστούν ως «νομοθετικό πλαίσιο» και όχι ως «ενιαία διαδικασία».

4.2.3 Τροποποιήθηκε δε με την απόφαση 2002/772/EK, Ευρατόμ του Συμβουλίου, η οποία περιελάμβανε τις ακόλουθες ουσιαστικές αλλαγές:

- υποχρέωση των κρατών μελών να μεριμνούν για την εκλογή των μελών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου με αναλογικό σύστημα, βάσει ψηφοδελτίων συνδυασμών ή ενιαίου ψηφοδελτίου με έκφραση προτιμήσεων, δίνοντας στα κράτη μέλη τη δυνατότητα να επιτρέπουν σύστημα προτιμησιακής ψήφου (άρθρο 1 παράγραφος 1.2)·
- ελεύθερη και μυστική ψηφοφορία (άρθρο 1 παράγραφος 3)·
- ελευθερία των κρατών μελών να ορίζουν εκλογικές περιφέρειες για την εκλογή στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, υπό την προϋπόθεση ότι δεν θίγεται η αναλογικότητα των εκλογών (άρθρο 2)·
- τη δυνατότητα των κρατών μελών να θεσπίζουν ένα εθνικό κατώτατο όριο για την κατανομή εδρών, το οποίο δεν πρέπει να υπερβαίνει το 5 % των εκπεφρασμένων ψήφων και να ορίζουν ανώτατο όριο για τις δαπάνες προεκλογικής εκστρατείας των υποψηφίων (άρθρα 2Α και 2Β)·
- την προσθήκη νέων λόγων ασυμβίβαστου με την ιδιότητα του βουλευτή του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, συμπεριλαμβανομένης της ιδιότητας μέλους εθνικού κοινοβουλίου (άρθρο 6 παράγραφος 2)·
- καθιέρωση της αρχής ότι η εκλογική διαδικασία θα διέπεται από εθνικές διατάξεις σε κάθε κράτος μέλος, υπό την προϋπόθεση ότι δεν θίγεται η αναλογικότητα των ευρωεκλογών (άρθρο 7)·
- απαγόρευση δημοσιοποίησης των αποτελεσμάτων των εθνικών καταμετρήσεων μέχρι την περάτωση της ψηφοφορίας και στο τελευταίο κράτος μέλος όπου διεξάγονται εκλογές (άρθρο 9 παράγραφος 2)·
- σαφέστερες διατάξεις για την πλήρωση των εδρών που χηρεύουν κατά τη διάρκεια της πενταετούς θητείας (άρθρο 12).

4.2.4 Οι τροποποιήσεις που εισήχθησαν στην Εκλογική πράξη του 1976 εγκρίθηκαν με βάση το άρθρο 190 παράγραφος 4 της Συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (ενοποιημένη έκδοση, εφεξής «Συνθήκη ΕΚ»), η οποία προέβλεπε στο άρθρο αυτό (πρώην άρθρο 138 της συνθήκης ΕΟΚ) τα εξής: «Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο καταρτίζει σχέδιο για τη διεξαγωγή εκλογών με άμεση και καθολική ψηφοφορία κατά ενιαία διαδικασία σε όλα τα κράτη μέλη ή σύμφωνα με κοινές αρχές όλων των κρατών μελών. Το Συμβούλιο, μετά τη σύμφωνη γνώμη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου το οποίο αποφασίζει με την πλειοψηφία των μελών από τα οποία απαρτίζεται, θεσπίζει ομόφωνα τις διατάξεις που συνιστά στα κράτη μέλη να αποδεχθούν σύμφωνα με τους αντίστοιχους συνταγματικούς τους κανόνες».

4.2.5 Το άρθρο 8 β) παράγραφος 2 της Συνθήκης ΕΚ ορίζει τα ακόλουθα: «Με την επιφύλαξη των διατάξεων του άρθρου 138, παράγραφος 3 και των διατάξεων που θεσπίζονται προς εφαρμογή του, κάθε πολίτης της Ένωσης που κατοικεί σε κράτος μέλος του οποίου δεν είναι υπήκοος έχει το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι στις εκλογές του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στο κράτος μέλος της κατοικίας του, υπό τους ίδιους όρους με τους υπηκόους του εν λόγω κράτους. Το δικαίωμα αυτό ασκείται με την επιφύλαξη των λεπτομερέστερων διατάξεων που θα θεσπίσει, πριν από τις 31 Δεκεμβρίου 1993, το Συμβούλιο, αποφασίζοντας ομόφωνα προτάσεις της Επιτροπής και μετά από διαβούλευση με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Οι διατάξεις αυτές

μπορούν να προβλέπουν παρεκκλίσεις όταν αυτό δικαιολογείται λόγω ειδικών προβλημάτων σε ένα κράτος μέλος».

4.2.6 Η ουσία αυτής της διάταξης περιλαμβάνεται πλέον στο άρθρο 20 παράγραφος 2 στοιχείο β) και στο άρθρο 22 παράγραφος 1 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η οποία επαναλαμβάνει το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι των μεταναστών πολιτών της ΕΕ κατά τις ευρωεκλογές υπό όρους ίδιους με αυτούς που ισχύουν για τους υπηκόους του εν λόγω κράτους.

4.2.7 Σύμφωνα με το άρθρο 8 β) παράγραφος 2 της Συνθήκης ΕΚ, εγκρίθηκε η οδηγία 93/109/ΕΚ του Συμβουλίου¹⁰. Οι κυριότερες διατάξεις που θεσπίστηκαν με την εν λόγω οδηγία ήταν:

- η δυνατότητα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι των πολιτών της ΕΕ κατά τις εκλογές του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου σε κράτος μέλος διαφορετικό από το κράτος καταγωγής τους υπό τους ίδιους όρους με τους υπηκόους του εν λόγω κράτους, με παράλληλη δυνατότητα του κράτους μέλους να περιορίζει τα δικαιώματα αυτά στους εκλογείς της ΕΕ που κατοικούν επί μία ελαχίστη χρονική περίοδο, που δεν μπορεί να υπερβαίνει τα 5 έτη (για το δικαίωμα του εκλέγειν) και τα 10 έτη (για το δικαίωμα του εκλέγεσθαι), εάν το ποσοστό των πολιτών της Ένωσης που κατοικούν σε ένα κράτος μέλος χωρίς να έχουν την ιθαγένειά του υπερβαίνει το 20% του συνολικού αριθμού των πολιτών της ΕΕ που κατοικούν σε αυτό το κράτος·
- η καθιέρωση διαδικασίας για τους αλλοδαπούς ψηφοφόρους ή υποψηφίους προκειμένου να εκφράζουν την επιθυμία τους να ψηφίσουν ή να θέσουν υποψηφιότητα στο κράτος κατοικίας τους·
- η καθιέρωση διαδικασίας ελέγχου τού κατά πόσον οι αλλοδαποί ψηφοφόροι ή υποψήφιοι έχουν στερηθεί το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι στο κράτος καταγωγής τους και η απαγόρευση διπλής ψήφου και διπλής υποψηφιότητας τόσο στο κράτος κατοικίας όσο και στο κράτος καταγωγής.

4.2.8 Είναι, ωστόσο, σημαντικό να επισημανθεί ότι το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 93/109/ΕΚ είναι πολύ περιορισμένο και δεν αφορά τον τρόπο με τον οποίο οργανώνονται οι ευρωεκλογές, μοναδική βάση για τις οποίες αποτελεί η Εκλογική πράξη του 1976.

4.3 Δυνατότητα τροποποίησης των ισχυόντων κανόνων

4.3.1 Επί του παρόντος, η νομική βάση για τροποποιήσεις του ισχύοντος νομικού πλαισίου που διαλαμβάνει την εκλογή των βουλευτών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου κατοχυρώνεται στο άρθρο 223 παράγραφος 1 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης/ΣΛΕΕ (πρώην άρθρο 190 παράγραφοι 4 και 5 της Συνθήκης ΕΚ), σύμφωνα με το οποίο «Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο καταρτίζει σχέδιο για τη θέσπιση των αναγκαίων διατάξεων με στόχο την εκλογή των μελών του με άμεση και καθολική ψηφοφορία κατά ενιαία διαδικασία σε όλα τα κράτη μέλη ή σύμφωνα με κοινές αρχές όλων των κρατών μελών. Το Συμβούλιο, αποφασίζοντας ομόφωνα σύμφωνα με ειδική νομοθετική διαδικασία και μετά από την έγκριση

¹⁰ [ΕΕ L 329 της 30.12.1993, σ. 34.](#)

του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, το οποίο αποφασίζει με την πλειοψηφία των μελών που το απαρτίζουν, θεσπίζει τις αναγκαίες διατάξεις. Οι διατάξεις αυτές τίθενται σε ισχύ μετά την έγκρισή τους από τα κράτη μέλη, σύμφωνα με τους αντίστοιχους συνταγματικούς κανόνες τους».

4.3.2 Η τρέχουσα νομική βάση για τις μελλοντικές τροποποιήσεις του ενωσιακού εκλογικού συστήματος είναι παρόμοια με την προηγούμενη βάσει του άρθρου 137 της Συνθήκης ΕΟΚ και του άρθρου 190 παράγραφος 4 της Συνθήκης ΕΚ.

4.3.3 Είναι επίσης απαραίτητο να αναφερθεί ότι θα μπορούσε να εισαχθεί ένα ελαφρύτερο και λιγότερο παρεμβατικό είδος μέτρου, βάσει του άρθρου 13 της Εκλογικής πράξης του 1976, σύμφωνα με το οποίο «Εφόσον κρίνεται αναγκαίο να θεσπιστούν μέτρα για την εφαρμογή της παρούσας πράξης, το Συμβούλιο, αποφασίζοντας ομόφωνα βάσει πρότασης της Συνέλευσης και μετά από διαβούλευση με την Επιτροπή, λαμβάνει τα εν λόγω μέτρα αφού προσπαθήσει να καταλήξει σε συμφωνία με τη Συνέλευση σε επιτροπή συμβιβασμού αποτελούμενη από το Συμβούλιο και εκπροσώπους της Συνέλευσης».

4.3.4 Με βάση το άρθρο 13, μπορεί να θεσπιστούν μέτρα εφόσον εξυπηρετούν την εφαρμογή διατάξεων ή αρχών που περιλαμβάνονται ήδη στην Εκλογική πράξη του 1976. Τα μέτρα εφαρμογής προτείνονται από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο κατόπιν διαβούλευσης με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και εγκρίνονται από το Συμβούλιο με ομοφωνία.

4.3.5 Στις 11 Νοεμβρίου 2015, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ενέκρινε ψήφισμα νομοθετικής πρωτοβουλίας σχετικά με την αναθεώρηση της εκλογικής νομοθεσίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης [2015/2035(INL)]¹¹. Η πρωτοβουλία αυτή ακολούθησε την προσέγγιση του προηγούμενου πλαισίου, που δεν καθιέρωνε ενιαία εκλογική διαδικασία, αλλά θέσπιζε κοινές αρχές. Τα εθνικά κοινοβούλια ορισμένων κρατών μελών έχουν υποβάλει γνωμοδοτήσεις υποστηρίζοντας ότι δεν τηρείται η αρχή της επικουρικότητας.

4.4 Παρατηρήσεις

4.4.1 Μόνο μία νομική πράξη με στόχο το εκλογικό σύστημα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου καθορίζει διατάξεις που προασπίζουν τα δικαιώματα ψήφου των πολιτών της ΕΕ. Ισχύουν για όσους κατοικούν σε κράτος μέλος διαφορετικό από τη χώρα καταγωγής τους.

4.4.2 Καμία νομική πράξη δεν άπτεται των πραγματικών δικαιωμάτων ψήφου, ειδικά των ΑμεΑ.

4.4.3 Δεδομένου ότι οιαδήποτε αλλαγή στο υφιστάμενο εκλογικό σύστημα απαιτεί τη στήριξη της πλειονότητας των βουλευτών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και ομόφωνη απόφαση του Συμβουλίου, στη συνέχεια δε έγκριση των κρατών μελών σύμφωνα με τις αντίστοιχες συνταγματικές τους διατάξεις, φαίνεται απίθανο το σύστημα αυτό να τροποποιηθεί σημαντικά στο εγγύς μέλλον. Εντούτοις, ενδέχεται να είναι δυνατόν να εγκριθούν μη αμφιλεγόμενου χαρακτήρα αλλαγές σε σύντομο χρονικό διάστημα, εάν αυτές προταθούν από το Ευρωπαϊκό

¹¹ Η έκθεση νομοθετικής πρωτοβουλίας P8_TA(2015)0395 εγκρίθηκε στις 5 Φεβρουαρίου 2015 από τη Διάσκεψη των Προέδρων του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου.

Κοινοβούλιο και υπό την προϋπόθεση ότι η συγκεκριμένη πρόταση έχει περιορισμένο πεδίο εφαρμογής. Η θέσπιση κανονισμών που θα αποσκοπούν στη βελτίωση των πραγματικών δικαιωμάτων ψήφου για τους πολίτες της ΕΕ με αναπηρίες ενδέχεται να είναι μια ιδέα που θα μπορούσε να προσελκύσει ευρεία υποστήριξη σε σύντομο χρονικό διάστημα.

5. Νομικά εμπόδια στα δικαιώματα ψήφου

5.1 Στέρηση των δικαιωμάτων ψήφου

5.1.1 Με σκοπό να προστατευτούν τα συμφέροντα ορισμένων ατόμων με νοητική υστέρηση ή προβλήματα ψυχικής υγείας, έχουν εισαχθεί διάφορες έννοιες κηδεμονίας ανά την ΕΕ. Το κοινό χαρακτηριστικό είναι ότι ο κηδεμόνας (ο οποίος ονομάζεται επίσης «επίτροπος», «προστάτης», «δικαστικός συμπαραστάτης» ή «σύμβουλος») λαμβάνει νομική εξουσία λήψης αποφάσεων σε σχέση με όλους σχεδόν (πλήρης κηδεμονία) ή κάποιους (μερική κηδεμονία) τομείς της ζωής του κηδεμονευομένου του, ή τουλάχιστον το δικαίωμα να εγκρίνει ορισμένες αποφάσεις που λαμβάνονται από τον κηδεμονευόμενο (δυνατότητα βέτο). Σε πολλά νομικά συστήματα, τα εν λόγω νομικά μέτρα συνδέονται με τη στέρηση της δικαιοπρακτικής ικανότητας του κηδεμονευομένου και, επομένως, με τη στέρηση του δικαιώματος ψήφου του.

5.1.2 Σύμφωνα με τα νομικά συστήματα εννέα χωρών, πολλά άτομα που υπάγονται σε διάφορα προστατευτικά μέτρα (τουλάχιστον σύμφωνα με το καθεστώς της δικαστικής συμπαραστάσης) αποκλείονται αυτομάτως από τη συμμετοχή στα πολιτικά και, ως εκ τούτου, στερούνται του δικαιώματος ψήφου. Οι διατάξεις αυτές περιλαμβάνονται συνήθως στην κοινοβουλευτική νομοθεσία, μερικές φορές απευθείας στο σύνταγμα. Κάτι τέτοιο ισχύει στη **Βουλγαρία, την Κύπρο, την Εσθονία, τη Γερμανία, την Ελλάδα, τη Λιθουανία, το Λουξεμβούργο, την Πολωνία και τη Ρουμανία.**

5.1.3 Σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο επτά χωρών, η υπαγωγή ενός προσώπου σε καθεστώς κηδεμονίας δεν συνεπάγεται αυτόματα απώλεια των δικαιωμάτων ψήφου. Ο διορισμός του κηδεμόνα γίνεται συνήθως από το δικαστήριο/δικαστή, ο οποίος συνήθως λαμβάνει επίσης απόφαση για το εύρος των ευθυνών του κηδεμόνα βάσει ατομικής αξιολόγησης. Σε μία χώρα, ωστόσο, μια τέτοια απόφαση λαμβάνεται από ειδικό ιατρικό συμβούλιο. Κατόπιν αυτής της διαδικασίας, το δικαστήριο μπορεί επίσης, με χωριστή απόφαση, να στερήσει από τον κηδεμονευόμενο τα δικαιώματα ψήφου του. Τούτο ισχύει **στο Βέλγιο, την Τσεχική Δημοκρατία, τη Γαλλία, την Ουγγαρία, τη Μάλτα, την Ισπανία και τη Σλοβενία**¹².

5.1.4 Σε 11 κράτη μέλη (**Αυστρία, Κροατία, Δανία**¹³, **Φινλανδία, Ιρλανδία, Ιταλία, Λετονία, Κάτω Χώρες, Σλοβακία, Ισπανία και Σουηδία**)¹⁴, το άτομο δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να στερηθεί του δικαιώματος του εκλέγειν.

¹² Ο αριθμός των ατόμων που στερούνται δικαιωμάτων ψήφου στις περισσότερες από αυτές τις χώρες είναι πολύ μικρός.

¹³ Βλέπε λεπτομέρειες στο σημείο 5.2.2.

¹⁴ Στο Ηνωμένο Βασίλειο επίσης.

5.1.5 Οι διαδικασίες για την καθιέρωση δικαστικής συμπαράστασης που συνεπάγεται αυτόματα τη στέρηση των δικαιωμάτων ψήφου ή τη στέρηση των δικαιωμάτων ψήφου βάσει ατομικής αξιολόγησης ποικίλλουν μεταξύ των κρατών μελών. Σε ορισμένα από αυτά, οι εν λόγω διαδικασίες απευθύνονται μόνο σε άτομα που βρίσκονται σε πολύ σοβαρή ιατρική κατάσταση, χωρίς να έχουν τη δυνατότητα επικοινωνίας με άλλα άτομα, ενώ σε άλλες χώρες χιλιάδες άνθρωποι πρέπει να υποστούν μια περίπλοκη διαδικασία, η οποία μερικές φορές περιλαμβάνει ακόμη και γενική δοκιμασία γνώσεων με πολύ λεπτομερείς ερωτήσεις¹⁵.

5.1.6 Ακριβή ή κατά προσέγγιση δεδομένα σχετικά με τον αριθμό των ατόμων που στερούνται των δικαιωμάτων ψήφου λόγω αναπηρίας είναι διαθέσιμα μόνο για ορισμένα κράτη μέλη. Ωστόσο, με βάση τα στοιχεία αυτά, είναι δυνατόν να εκτιμηθεί ότι περίπου 800.000 πολίτες της ΕΕ δεν επιτρέπεται να συμμετάσχουν στις ευρωεκλογές λόγω της εθνικής νομοθεσίας. Πάντως, η έκταση αυτού του ζητήματος ποικίλλει σημαντικά στις διάφορες χώρες. Στην **Πορτογαλία**, για παράδειγμα, περίπου 100 άτομα δεν μπορούν να ασκήσουν το δικαίωμά τους να ψηφίζουν, υπάρχουν όμως και χώρες όπου ο αριθμός αυτός υπερβαίνει τις 50.000 ή αγγίζει ακόμη και τις 300.000.

5.2 Πρόσφατες αλλαγές στη νομοθεσία των κρατών μελών

5.2.1 Τα τελευταία χρόνια μπορεί να παρατηρηθεί μια σαφής τάση στα νομικά συστήματα των κρατών μελών. Αντί της αυτόματης στέρησης των δικαιωμάτων ψήφου όλων των πολιτών που υπάγονται σε καθεστώς κηδεμονίας (οι οποίοι χάνουν τη δικαιοπρακτική τους ικανότητα), τα συστήματα κινούνται προς την κατεύθυνση λύσεων που είτε δεν συνεπάγονται στέρηση των δικαιωμάτων ψήφου είτε συνεπάγονται έναν περιορισμένο αριθμό περιπτώσεων στέρησης, με απόφαση δικαστηρίου βάσει ατομικής αξιολόγησης.

5.2.2 Κατά τα τελευταία οκτώ έτη σημειώθηκαν στα κράτη μέλη οι ακόλουθες αλλαγές:

- το νέο Σύνταγμα που τέθηκε σε ισχύ την 1η Ιανουαρίου 2012 στην **Ουγγαρία** μετέτρεψε το υφιστάμενο σύστημα αυτόματης στέρησης των δικαιωμάτων ψήφου όλων των πολιτών που στερούνταν δικαιοπρακτικής ικανότητας σε σύστημα σύμφωνα με το οποίο απαιτείται δικαστική απόφαση σε κάθε μεμονωμένη περίπτωση για να στερηθεί κάποιος τα δικαιώματα ψήφου του. Σύμφωνα με το άρθρο XXIII παράγραφος 6 του τροποποιημένου συντάγματος: «Όσοι στερούνται του δικαιώματος ψήφου τους από δικαστήριο λόγω [...] περιορισμένης διανοητικής ικανότητας δεν έχουν δικαίωμα ψήφου»·
- οι τροποποιήσεις του άρθρου 356 του αστικού νόμου που πραγματοποιήθηκαν στη **Λετονία** στις 29 Νοεμβρίου 2012 και ισχύουν από την 1η Ιανουαρίου 2013, προβλέπουν ότι «δεν περιορίζονται τα ατομικά μη οικονομικά δικαιώματα ενός προσώπου», κάτι που σημαίνει επίσης ότι τα άτομα που στερούνται δικαιοπρακτικής ικανότητας δεν στερούνται του δικαιώματος ψήφου·
- η νομική μεταρρύθμιση που τέθηκε σε εφαρμογή τον Δεκέμβριο του 2012 στην **Κροατία** ως αντίδραση στις επικρίσεις που υπέβαλε ο Συνήγορος του πολίτη για τα άτομα με ειδικές

¹⁵ Σε ένα κράτος μέλος, ένα άτομο που ήθελε να διατηρήσει τα δικαιώματα ψήφου του έπρεπε να απαντήσει, μεταξύ άλλων, στα ακόλουθα ερωτήματα: Ποια είναι η ταχύτητα του φωτός; Ποια ήταν η Μεγάλη Αικατερίνη;

ανάγκες, κατήργησε την άρση του δικαιώματος ψήφου από πρόσωπα από τα οποία έχει αφαιρεθεί η δικαιοπρακτική ικανότητα (άρθρο 64 του Νόμου για το μητρώο ψηφοφόρων).

- σύμφωνα με τον νέο Αστικό Κώδικα ο οποίος εγκρίθηκε στην **Τσεχική Δημοκρατία** την 3η Φεβρουαρίου 2012 και τέθηκε σε ισχύ την 1η Ιανουαρίου 2014, καταργήθηκε η έννοια της αυτόματης στέρησης των δικαιωμάτων ψήφου και, αντ' αυτού, «το δικαστήριο μπορεί να περιορίσει τη νομική ικανότητα ενός ατόμου στον βαθμό που το άτομο δεν είναι σε θέση να προβεί σε νομικές πράξεις λόγω διανοητικής διαταραχής η οποία δεν είναι μόνο προσωρινή και καθορίζει σε ποιο βαθμό περιορίζει την ικανότητα του ατόμου να προβαίνει σε ανεξάρτητες νομικές πράξεις» (άρθρο 57 παράγραφος 1).
- ο νόμος της 17ης Μαρτίου 2013 που εγκρίθηκε στο **Βέλγιο** με τίτλο «Μεταρρύθμιση των συστημάτων αναπηρίας και εισαγωγή νέου καθεστώτος προστασίας σύμφωνα με την ανθρώπινη αξιοπρέπεια» εισήγαγε το τεκμήριο της ικανότητας. Θεωρείται ότι όλοι οι άνθρωποι (συμπεριλαμβανομένων των ατόμων με νοητική υστέρηση) δικαιούνται, στο μέτρο του δυνατού, να ασκούν τα δικαιώματά τους μόνοι τους. Το Ειρηνοδικείο πρέπει να καθορίζει, κατά τη θέσπιση εξατομικευμένου προγράμματος, τις νομικές πράξεις για τις οποίες το προστατευόμενο πρόσωπο θεωρείται ανίκανο (τόσο όσον αφορά τη διαχείριση περιουσιακών στοιχείων όσο και την άσκηση προσωπικών δικαιωμάτων). Τα δικαιώματα ψήφου μπορούν να συμπεριληφθούν μεταξύ αυτών των πράξεων, οπότε η δυνατότητα της αυτόματης στέρησης των δικαιωμάτων ψήφου ορισμένων προσώπων μετατράπηκε σε έναν πιο ευέλικτο μηχανισμό.
- Η πράξη περί υποβοηθούμενης λήψης αποφάσεων (ικανότητας) του 2015 απέκτησε ισχύ νόμου στην **Ιρλανδία** στις 30 Δεκεμβρίου 2015. Η πράξη προβλέπει ένα σύγχρονο καταστατικό πλαίσιο για τη στήριξη της λήψης αποφάσεων από ενήλικες με δυσκολίες ως προς την ικανότητά τους. Το νέο σύστημα, αντί για ένα πρότυπο κηδεμονίας, δημιουργεί αρκετές διαφορετικές επιλογές στήριξης (βοηθοί λήψης αποφάσεων, υπεύθυνοι λήψης από κοινού αποφάσεων ή εκπρόσωποι λήψης αποφάσεων). Ως συνέπεια αυτής της προσέγγισης, καταργήθηκε η δυνατότητα στέρησης από κάποιον των δικαιωμάτων ψήφου του.
- τον Απρίλιο του 2016, το Κοινοβούλιο της **Δανίας** τροποποίησε τους κανόνες που διέπουν τις εκλογές για την τοπική αυτοδιοίκηση και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Έκτοτε, όλοι οι ενήλικοι πολίτες έχουν δικαίωμα ψήφου στις εκλογές αυτές. Εξακολουθούν να υπάρχουν περιορισμοί σχετικά με τις εκλογές του εθνικού κοινοβουλίου (*Folketinget*), δεδομένου ότι το Σύνταγμα της Δανίας ορίζει ότι εάν ένα άτομο στερηθεί της δικαιοπρακτικής του ικανότητας, χάνει αυτόματα το δικαίωμα ψήφου κατά τη διάρκεια εθνικών κοινοβουλευτικών εκλογών. Ωστόσο, από την 1 Ιανουαρίου 2019, όταν τέθηκε σε ισχύ η τροποποίηση του νόμου περί επιτροπείας που επιτρέπει τη μερική επιτροπεία (παράλληλα με την υπάρχουσα προγενέστερη επιτροπεία), όλα τα άτομα που στερούνται μόνο εν μέρει τη δικαιοπρακτική τους ικανότητα μπορούν να ψηφίσουν και για το εθνικό κοινοβούλιο.
- Στη **Σλοβακία**, στις 22 Μαρτίου 2017, το Συνταγματικό Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι η νόμιμη στέρηση του δικαιώματος ψήφου λόγω πνευματικής αναπηρίας ήταν αντίθετη με το σύνταγμα της χώρας. Οι σχετικές διατάξεις του εκλογικού νόμου έπαυσαν να ισχύουν στα τέλη Νοεμβρίου του 2017, έξι μήνες μετά την ημερομηνία δημοσίευσης της απόφασης του Δικαστηρίου.
- Στις 5 Δεκεμβρίου 2018, η Βουλή των Αντιπροσώπων της **Ισπανίας** ενέκρινε ομόφωνα τον οργανικό νόμο 2/2018 για την τροποποίηση του οργανικού νόμου 5/1985 περί του γενικού καθεστώτος που διέπει την εκλογική διαδικασία με σκοπό την κατοχύρωση του δικαιώματος

ψήφου όλων των ΑμεΑ. Ο νέος νόμος έχει τεθεί σε ισχύ από τη δημοσίευσή του στις 6 Δεκεμβρίου στην Επίσημη Εφημερίδα της Κυβερνήσεως της Ισπανίας. Μετά την εν λόγω νομική τροποποίηση, δεν επιτρέπεται κανένα ΑμεΑ να στερείται του δικαιώματος του εκλέγειν και όσοι το στερούνταν προηγουμένως το ανακτούν αυτομάτως. Η αλλαγή αυτή έγινε πραγματικότητα ως απόρροια της εκστρατείας ευαισθητοποίησης την οποία είχαν αναλάβει επί ορισμένα χρόνια οι κύριες ενώσεις ΑμεΑ της Ισπανίας (CERMI, Grupo Social ONCE, Piena Inclusion, FIAPAS).

- τον Οκτώβριο του 2018, η Γαλλική κυβέρνηση ανακοίνωσε την πρόθεσή της να καταργήσει το άρθρο του εκλογικού νόμου που προβλέπει ότι ο δικαστής επιτροπείας έχει το δικαίωμα να αποσύρει τα δικαιώματα ψήφου των ενηλίκων που τελούν υπό επιτροπεία· σύμφωνα με την εν λόγω δήλωση όλοι οι πολίτες στη Γαλλία θα έχουν το δικαίωμα να ψηφίσουν στις επόμενες δημοτικές εκλογές το αργότερο το 2020.

5.3 Παρατηρήσεις

5.3.1 Το δικαίωμα του εκλέγειν στις εκλογές του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου πρέπει να αναγνωρίζεται όχι μόνο υπό το πρίσμα της CRPD και άλλων νομικών πράξεων των Ηνωμένων Εθνών, των θεμελιωδών πράξεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και άλλων βασικών εγγράφων που έχουν εγκριθεί από διεθνείς οντότητες, αλλά πρωτίστως ως σημαντικό στοιχείο της ανθρώπινης αξιοπρέπειας.

5.3.2 Δεν υπάρχει κανένας λόγος οι διατάξεις που αποσκοπούν στην προστασία των δικαιωμάτων των ΑμεΑ, με βάση τα μοντέλα συνδρομής ή κηδεμονίας, να συνδυάζονται με διατάξεις που δεν τους επιτρέπουν να ψηφίζουν, ασκώντας ένα από τα θεμελιώδη δικαιώματά τους ως πολίτες.

5.3.3 Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και τα άλλα θεσμικά όργανα της ΕΕ πρέπει να λάβουν όλα τα δυνατά μέτρα για την επιτάχυνση της διαδικασίας αλλαγών στα νομικά συστήματα των κρατών μελών, με αποτέλεσμα την κατάργηση όλων των νομικών περιορισμών που σχετίζονται με τα δικαιώματα ψήφου των ΑμεΑ.

6. Τεχνικά εμπόδια στα δικαιώματα ψήφου

6.1 Πρόσβαση σε πληροφορίες για τα ΑμεΑ κατά την περίοδο πριν από την ημέρα των εκλογών

6.1.1 Σε πολλά κράτη μέλη υπάρχουν ρυθμίσεις για την ενημέρωση των ΑμεΑ σχετικά με τις εκλογές κατά τρόπο προσαρμοσμένο στις ανάγκες τους. Συχνά, οι πρακτικές αυτές βασίζονται σε μακρόχρονα ήθη και δεν προβλέπονται ρητά από τον νόμο. Η παροχή των πληροφοριών αυτών αποτελεί ευθύνη των δημοσίων αρχών, τα δε μέτρα που λαμβάνουν οι εκλογικές επιτροπές εκπροσώπησης κομμάτων ή υποψηφίων, οι ΜΚΟ ή τα μέσα ενημέρωσης με δική τους πρωτοβουλία και με δικά τους έξοδα δεν μπορούν παρά να συμπληρώνουν μόνο τις πληροφορίες αυτές και όχι να τις αντικαθιστούν.

6.1.2 Το δικαίωμα σε αξιόπιστες πληροφορίες σχετικές με την ημερομηνία των εκλογών, τη μέθοδο ψηφοφορίας και τις μορφές εναλλακτικής ψηφοφορίας αντί της μετάβασης σε εκλογικό κέντρο, είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με το δικαίωμα συμμετοχής στις εκλογές. Οι αρμόδιες για τις

εκλογές δημόσιες αρχές στη συντριπτική πλειονότητα των χωρών της ΕΕ παρέχουν στους εκλογείς που διαμένουν στην επικράτειά τους βασικές σχετικές πληροφορίες και, σε ορισμένες χώρες, επίσης μέσω τηλεφωνικών γραμμών παροχής βοήθειας και μέσω του ιστοτόπου της εκάστοτε αρχής. Οι πληροφορίες αυτές λαμβάνουν τη μορφή φυλλαδίων ή ενημερωτικών δελτίων που αποστέλλονται απευθείας στις κατοικίες, ή ανακοινώσεων που αναρτώνται σε πολυκατοικίες και δημόσιους χώρους, ή ειδικών ονομαστικών ψηφοδελτίων που παρέχονται σε όλους τους ψηφοφόρους, όπως συμβαίνει, για παράδειγμα, **στη Δανία ή τη Λιθουανία**. Σε οκτώ κράτη μέλη, ωστόσο, οι πληροφορίες από τους δημόσιους φορείς είναι πολύ περιορισμένες και παρέχονται μόνο από τα μέσα ενημέρωσης και το Διαδίκτυο.

6.1.3 Μόνο σε ορισμένες χώρες οι πληροφορίες που δίδονται στους ψηφοφόρους λαμβάνουν υπόψη τις ανάγκες των ΑμεΑ. Για παράδειγμα:

- Ο ιστότοπος της εκλογικής αρχής της **Σουηδίας** (Valmyndigheten) παρέχει πλήρη ενημέρωση των ψηφοφόρων όχι μόνο στη σουηδική γλώσσα και σε άλλες 30 γλώσσες, στη νοηματική, καθώς και σε ευανάγνωστη μορφή της σουηδικής¹⁶.
- Επίσης, στη **Σουηδία** και στη **Γερμανία**¹⁷, διατίθεται «ομιλούσα» διαδικτυακή πύλη όπου οι τυφλοί πολίτες και τα άτομα με προβλήματα όρασης, αλλά και όσοι αντιμετωπίζουν δυσκολίες στην ανάγνωση κειμένου (για παράδειγμα, άτομα με δυσλεξία) είναι σε θέση να ακούν πληροφορίες που διαβάζονται δυνατά.
- Η Κεντρική Εκλογική Επιτροπή στη **Βουλγαρία** έχει δημοσιεύσει μια ταινία για τις διαδικασίες ψηφοφορίας στον ιστότοπό της, η οποία απευθύνεται σε άτομα με αναπηρία. Η ταινία είναι επίσης σε νοηματική γλώσσα.
- Η Βιβλιοθήκη για Τυφλούς στη **Σλοβακία** εκδίδει υλικό σχετικό με το πώς να ψηφίζουν χρησιμοποιώντας το ψηφοδέλτιο και πλήρη κατάλογο των υποψηφίων σε γραφή Braille και σε ηχογράφιση.
- Στη Γερμανία, τα τυφλά και μερικώς τυφλά άτομα μπορούν να παραγγείλουν πρότυπα ψηφοδελτίων από την οργάνωσή τους, την Deutscher Blinden- und Sehbehindertenverband, η οποία υποχρεούται διά του νόμου και χρηματοδοτείται με δημόσιο χρήμα να εκδίδει και να διανέμει αυτά τα υποδείγματα. Το υπόδειγμα αποστέλλεται μαζί με CD, με το οποίο παρέχονται οδηγίες για το πρότυπο και επίσημες πληροφορίες για τις εκλογές.
- Στην **Ισπανία**¹⁸ και στην **Πολωνία**¹⁹ αναρτώνται από τις δημόσιες αρχές και από ΜΚΟ στο Διαδίκτυο βίντεο που παρουσιάζουν τις μεθόδους ψηφοφορίας για τυφλούς ψηφοφόρους.
- στην **Τσεχική Δημοκρατία**, το Υπουργείο Εσωτερικών αποστέλλει φυλλάδιο με γενικές πληροφορίες (στη μορφή που διανέμεται σε όλους τους πολίτες) στο Κρατικό Συμβούλιο για τα Άτομα με Αναπηρίες, το οποίο το διανέμει σε διάφορες ειδικές οργανώσεις για ΑμεΑ ώστε να ετοιμάσουν τις πληροφορίες αυτές για τα μέλη/πελάτες τους σε μορφή προσαρμοσμένη στις ανάγκες τους.

16 Error! Hyperlink reference not valid. [Valmyndigheten - Teckenspråk](#)

17 [Der Beauftragter - Barrierefreiheit - Wahlen](#)

18 <https://www.youtube.com/watch?v=ThjZiOyIM3U>

19 <http://www.wyborybezbarier.org/braille.html>

- στο **Βέλγιο**, βιντεοσκοπούνται πριν από τις εκλογές οδηγίες με τις οποίες εξηγείται με εύληπτο τρόπο πώς διεξάγεται η ψηφοφορία με ηλεκτρονικό σύστημα στα εκλογικά κέντρα²⁰.
- στη **Σλοβενία**, πριν από κάθε εκλογική αναμέτρηση, τα αρμόδια υπουργεία αποστέλλουν ειδοποίηση σε νοσοκομεία και ιδρύματα μακροχρόνιας κοινωνικής φροντίδας, αναφέροντας με ποιον τρόπο οι τρόφιμοί τους μπορούν να ασκήσουν τα εκλογικά τους δικαιώματα·
- επίσης στη **Σλοβενία**, οι κατάλογοι των επιβεβαιωμένων υποψηφίων διανέμονται σε όλα τα νοικοκυριά της χώρας το αργότερο 15 ημέρες πριν από την ημέρα των εκλογών·
- στη **Ρουμανία**, η Μόνιμη Εκλογική Αρχή παρέχει ηλεκτρονικό χάρτη με όλα τα εκλογικά κέντρα. Με αυτόν τον χάρτη, οι ψηφοφόροι μπορούν να βρουν τη θέση του εκλογικού κέντρου και τη διαδρομή προς αυτό είτε από την τρέχουσα τοποθεσία τους είτε από μια επιλεγμένη τοποθεσία στον χάρτη·
- στη **Φινλανδία**, το κόστος του ενημερωτικού φυλλαδίου για τις εκλογές σε γραφή Braille καλύπτεται μεν από το Υπουργείο Δικαιοσύνης, όμως εκδίδεται και διανέμεται από τη Φινλανδική Ομοσπονδία Ατόμων με Προβλήματα Όρασης (Näkövammaisten liitto ry). Πληροφορίες σχετικές με τις επικείμενες εκλογές δημοσιεύονται διαδικτυακά σε διάφορες γλώσσες, συμπεριλαμβανομένων γραπτών φυλλαδίων σε απλά φινλανδικά και απλά σουηδικά, αλλά και σε μορφή βίντεο σε δύο νοηματικές γλώσσες (φινλανδική²¹ και σουηδική της Φινλανδίας), καθώς και σε απλά φινλανδικά²², απλά σουηδικά και απλά αγγλικά
- στην **Πολωνία**, οι ιστότοποι των τοπικών αρχών περιλαμβάνουν πληροφορίες σχετικές με τη δυνατότητα μεταφοράς σε εκλογικά κέντρα για τα ΑμεΑ·
- στην **Ισπανία**, η Υπηρεσία Εκλογικής Απογραφής παρέχει ειδική ιστοσελίδα όπου οι ψηφοφόροι μπορούν να εισάγουν τον αριθμό του δελτίου ταυτότητας ή το όνομα και την ημερομηνία γέννησής τους, για να ενημερωθούν σχετικά με το εκλογικό κέντρο και την εκλογική επιτροπή όπου μπορούν να ψηφίσουν·
- στην **Ιρλανδία** υπάρχει δωρεάν τηλεφωνική γραμμή —με αριθμό τηλεφώνου που συγκρατείται εύκολα (και αντιστοιχεί στην ημέρα των εκλογών)— η οποία είναι ανοικτή και την ημέρα των εκλογών με σκοπό την παροχή λεπτομερούς εξήγησης του τρόπου ψηφοφορίας για τα ΑμεΑ.
- Όλες οι συνεντεύξεις τύπου της Εθνικής Εκλογικής Επιτροπής στην **Πολωνία**, οι οποίες ασχολούνται με τις εκλογές και τη μετάδοση στην τηλεόραση και το διαδίκτυο, είναι διαθέσιμες με διερμηνεία στη νοηματική γλώσσα²³.

6.1.4 Για τα άτομα με μειωμένη κινητικότητα (συμπεριλαμβανομένων όσων χρησιμοποιούν αναπηρικά αμαξίδια), τους τυφλούς ή τα άτομα με σημαντικά μειωμένη όραση, είναι πολύ σημαντικό να ενημερώνονται σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο ένα συγκεκριμένο εκλογικό κέντρο προσαρμόζεται στις ανάγκες τους και εάν μπορεί να παρασχεθεί βοήθεια από δημόσιες αρχές κατόπιν αιτήματος. Το δικαίωμα στις πληροφορίες αυτές κατοχυρώνεται με πολύ διαφορετικούς τρόπους σε κάθε χώρα. Σε ορισμένες χώρες, οι δημόσιες αρχές θεωρούν

20 Π.χ. <https://www.youtube.com/watch?v=8sWrV4S-P4c&feature=youtu.be>.

21 <https://www.youtube.com/watch?v=8vOHkq7ugUA&index=1&list=PLBOD3s07Ie2xrtsEnxJT5gLZ6U5zBHEI>

22 <https://www.youtube.com/watch?v=482izpHIOqY>

23 Π.χ. <https://www.youtube.com/watch?v=S9tStaM5XSQ>

δεδομένο ότι κάθε κέντρο πρέπει να προσαρμόζεται πλήρως στις ανάγκες των ΑμεΑ, εφόσον υπάρχει νομική υποχρέωση να καταστούν προσιτά όλα τα εκλογικά κέντρα. Μια άλλη ομάδα αποτελούν οι χώρες στις οποίες υπάρχει υποχρέωση ψηφοφορίας στο εκλογικό κέντρο που συνδέεται με τον τόπο διαμονής του ψηφοφόρου και δεν υπάρχει δυνατότητα αλλαγής. Για τον λόγο αυτό, οι αρχές αναγνωρίζουν ότι οι εν λόγω πληροφορίες θα ήταν ελάχιστα χρήσιμες και δεν χρειάζεται να τις παρέχουν. Στη συντριπτική πλειονότητα των χωρών, ωστόσο, οι αρχές προσπαθούν να διαβιβάζουν τις σημαντικές αυτές πληροφορίες —κυρίως αυτό γίνεται από τις τοπικές αρχές, οι οποίες είναι συνήθως υποχρεωμένες να προετοιμάζουν τα εκλογικά κέντρα στις αντίστοιχες περιοχές τους— είτε τηλεφωνικά είτε μέσω του ιστοτόπου τους. Συχνά, αυτές οι πληροφορίες διατίθενται επίσης στη σελίδα του κεντρικού ιδρύματος που διοργανώνει τις εκλογές ή μέσω τηλεφωνικής γραμμής βοήθειας. Ωστόσο, μερικές φορές συμβαίνει η διαδικασία συλλογής πληροφοριών σχετικά με την προσβασιμότητα ενός συγκεκριμένου εκλογικού κέντρου να είναι υπερβολικά επίσημη και να πρέπει, για παράδειγμα, να υποβληθεί γραπτή αίτηση.

6.1.5 Υπάρχουν επίσης πολλά θετικά παραδείγματα στην ΕΕ:

- στη **Λιθουανία**, στον ιστότοπο της Κεντρικής Εκλογικής Επιτροπής διατίθεται ηλεκτρονικός χάρτης με σημειωμένα τα εκλογικά κέντρα που είναι προσαρμοσμένα στα άτομα με μειωμένη κινητικότητα, ενώ παρόμοια λύση υπάρχει και στην **Πολωνία**.
- στην **Εσθονία**, είναι δυνατόν να ληφθούν ακόμη και πολύ λεπτομερείς, τεχνικές απαντήσεις, καθώς κάθε εκλογικό κέντρο έχει δικό του τηλεφωνικό αριθμό.
- στη **Γερμανία**, η εκλογική ειδοποίηση που αποστέλλεται σε όλους τους ψηφοφόρους πρέπει να περιέχει πληροφορίες σχετικές με το εάν είναι προσβάσιμο ή όχι το εκλογικό κέντρο, καθώς και τον τηλεφωνικό αριθμό της γραμμής εξυπηρέτησης από την οποία μπορούν να ληφθούν πληροφορίες σχετικές με τα προσβάσιμα εκλογικά κέντρα.

6.1.6 Παρατηρήσεις

- α) Πρέπει να διαβιβάζονται δεόντως πληροφορίες ως προς την ημερομηνία των εκλογών, τους βασικούς κανόνες και τις πιθανές μορφές ψηφοφορίας, καθώς και την προσαρμογή στις ανάγκες των ΑμεΑ, κατά τρόπο που να λαμβάνει υπόψη τους διάφορους τύπους αναπηρίας των ψηφοφόρων, με ιδιαίτερη έμφαση στις ανάγκες των τυφλών, των ατόμων με προβλήματα όρασης και των κωφών, καθώς και των ατόμων με νοητική υστέρηση.
- β) Κατά την κατάρτιση και κοινοποίηση αυτών των πληροφοριών, οι δημόσιες αρχές θα πρέπει να συνεργάζονται με οργανώσεις που εκπροσωπούν τα ΑμεΑ έτσι οι πληροφορίες να διαβιβάζονται με τον αποτελεσματικότερο δυνατό τρόπο. Η χρηματοδότηση των δραστηριοτήτων που αναλαμβάνουν οι εν λόγω οργανισμοί πρέπει επίσης να λαμβάνεται υπόψη από τις δημόσιες αρχές.
- γ) Τα ΑμεΑ συχνά έχουν περιορισμένη αυτόνομη κινητικότητα και εξαρτώνται περισσότερο από τη βοήθεια των γύρω τους. Επομένως, είναι πολύ σημαντικό να παρέχονται απευθείας πληροφορίες σε μορφή προσαρμοσμένη στις ατομικές ανάγκες που απορρέουν από τον τύπο της αναπηρίας. Τα δημόσια μέσα μαζικής ενημέρωσης και το Διαδίκτυο, αν και σημαντικά

μέσα επικοινωνίας, δεν μπορούν να αποτελούν τον μοναδικό διάλογο για την προσέγγιση αυτών των ανθρώπων.

- δ) Κάθε ψηφοφόρος στην ΕΕ θα πρέπει να είναι σε θέση να διαπιστώνει με ευκολία πόσο προσβάσιμο είναι ένα συγκεκριμένο εκλογικό κέντρο για τα άτομα με περιορισμένη ανεξάρτητη κινητικότητα.
- ε) Είναι πολύ σημαντικό να μπορεί να λαμβάνει πληροφορίες τηλεφωνικά ή κάνοντας συμπληρωματικές ερωτήσεις. Ένα σημείο ανησυχίας είναι ο μικρός αριθμός κρατών μελών που προσφέρουν επί του παρόντος μια τέτοια λύση, η οποία θα πρέπει να είναι ευρέως διαθέσιμη.
- στ) Οι εικόνες φαίνεται να είναι ένας από τους αποτελεσματικότερους τρόπους παροχής κατάλληλων πληροφοριών σε άτομα με νοητική υστέρηση. Δυστυχώς, το εργαλείο αυτό χρησιμοποιείται πολύ σπάνια στην ΕΕ.

6.2 Ψηφοφορία σε εκλογικό κέντρο

6.2.1 Η βασική, πιο δημοφιλής και, σε ορισμένες χώρες, η μοναδική μορφή συμμετοχής στις εκλογές είναι η ψηφοφορία σε εκλογικό κέντρο. Ως εκ τούτου, είναι πολύ σημαντικό τα εν λόγω κέντρα να είναι πλήρως προσβάσιμα σε άτομα με διάφορες αναπηρίες, ενώ οι εκλογικές επιτροπές, ως φορείς υπεύθυνοι για την εκλογική διαδικασία στα εκλογικά τμήματα, πρέπει να είναι εξοπλισμένες και να έχουν τη δυνατότητα να παρέχουν την αναγκαία συνδρομή σύμφωνα με τις ανάγκες των εν λόγω ατόμων. Άλλες νομικές και οργανωτικές λύσεις που επιτρέπουν σε αυτούς τους ψηφοφόρους να συμμετάσχουν (π.χ. ψηφοφορία μέσω ταχυδρομείου, ψηφοφορία μέσω φορητών καλπών, ψηφοφορία διά πληρεξουσίου, πρώιμη ψηφοφορία σε ορισμένα εκλογικά κέντρα) μπορούν να θεωρηθούν συμπληρωματικές επιλογές για ΑμεΑ, όχι όμως υποκατάστατα του δικαιώματος να ψηφίζουν αυτοπροσώπως σε εκλογικό κέντρο την ημέρα των εκλογών.

6.2.2 Σε 12 κράτη μέλη, τα ΑμεΑ δεν έχουν δικαίωμα να αλλάξουν εκλογικό κέντρο – για παράδειγμα επειδή θεωρούν ένα άλλο εκλογικό κέντρο πιο βολικό για αυτούς, λόγω των αναπηριών τους, από το εκλογικό κέντρο που έχει οριστεί βάσει του τόπου κατοικίας τους. Ευτυχώς, σε 15 κράτη μέλη υπάρχει αυτή η δυνατότητα. Συνήθως η διαδικασία είναι απλή. Για παράδειγμα:

- Στην **Ουγγαρία**, οποιοσδήποτε μπορεί να δηλώσει (μέσω του ιστοτόπου της Εθνικής Εκλογικής Υπηρεσίας, επισκεπτόμενος αυτοπροσώπως το δημοτικό μέγαρο ή αποστέλλοντας αίτηση ταχυδρομικώς) την ανάγκη του για προσβάσιμο εκλογικό κέντρο μέχρι και δύο ημέρες πριν από τις εκλογές. Παρόμοια διαδικασία υπάρχει και σε ορισμένες άλλες χώρες, όπως στη **Σλοβενία** με προθεσμία τριών ημερών και στη **Δανία** με προθεσμία οκτώ ημερών.
- Στην **Ιταλία**, η διαδικασία αυτή είναι δυνατή ακόμη και την ημέρα των εκλογών και, επιπλέον, οι τοπικές αρχές μεριμνούν για τη μετάβαση ατόμων με περιορισμένη κινητικότητα, μεταφέροντάς τα σε εκλογικό κέντρο προσαρμοσμένο στις ανάγκες τους. Μεταφορά παρέχεται επίσης και στη **Βουλγαρία**.

- Στην **Κροατία** και στην **Πολωνία**, οι ψηφοφόροι έχουν δύο επιλογές: μπορούν είτε να ψηφίσουν μακριά από την κατοικία τους —υπό την προϋπόθεση ότι ακολουθούν τη διαδικασία προηγούμενης εγγραφής (στο μητρώο των ψηφοφόρων που ψηφίζουν μακριά από την κατοικία τους)— είτε να λάβουν πιστοποιητικό που τους επιτρέπει να ψηφίσουν σε οποιοδήποτε εκλογικό κέντρο.
- στη **Σλοβακία**, ο ψηφοφόρος μπορεί να ζητήσει κάρτα ψηφοφορίας στον δήμο της μόνιμης κατοικίας του αυτοπροσώπως, ακόμη και την τελευταία εργάσιμη ημέρα πριν από την ημέρα των εκλογών (τότε η κάρτα θα του δοθεί αμέσως) ή με επιστολή ή μήνυμα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου τουλάχιστον 15 εργάσιμες ημέρες πριν από την ημέρα των εκλογών (τότε ο δήμος θα αποστείλει την κάρτα εντός τριών εργάσιμων ημερών από την παραλαβή της αίτησης).
- Μια πολύ ευέλικτη διαδικασία εφαρμόζεται στη Λιθουανία, αφού μπορεί να ολοκληρωθεί την ημέρα των εκλογών στο εκλογικό κέντρο που επέλεξε ο ψηφοφόρος. Η εκλογική επιτροπή αποστέλλει ηλεκτρονικό αίτημα στο εκλογικό κέντρο που έχει οριστεί για τον ψηφοφόρο βάσει του τύπου διαμονής και, αφού λάβει ηλεκτρονική επιβεβαίωση ότι ο ψηφοφόρος δεν έχει ψηφίσει σε κανένα άλλο εκλογικό κέντρο, το άτομο περιλαμβάνεται στον κατάλογο των ψηφοφόρων του εκλογικού κέντρου στο οποίο έχει μεταβεί.
- Στις **Κάτω Χώρες**, επίσης, είναι δυνατή η ψηφοφορία σε ελεύθερα επιλεγμένο εκλογικό κέντρο.
- Στη **Γερμανία**, κάθε ψηφοφόρος μπορεί να υποβάλει αίτηση για την έκδοση μιας εκλογικής κάρτας (Wahlschein), έως τις 6 μ.μ. της προτελευταίας ημέρας πριν από την ημέρα των εκλογών, και με την εν λόγω εκλογική κάρτα ένα άτομο να μπορεί να ψηφίσει σε οποιοδήποτε εκλογικό κέντρο στη δική του διοικητική περιφέρεια ή στην πόλη του.

6.2.3 Το ζήτημα της προσαρμογής των εκλογικών κέντρων στις ανάγκες των ατόμων με αναπηρίες αντιμετωπίζεται με πολύ διαφορετικό τρόπο από τη νομοθεσία των κρατών μελών. Έντεκα χώρες της ΕΕ εφαρμόζουν τη γενική αρχή ότι όλα τα εκλογικά κέντρα πρέπει να είναι προσαρμοσμένα. Μια πιο προσεκτική ματιά, ωστόσο, αποκαλύπτει ότι η προσβασιμότητα αυτή κατανοείται μάλλον στενά στην πράξη – μόνον ως έλλειψη φυσικών φραγμών ώστε να μπορούν οι χρήστες αναπηρικών αμαξιδίων να φθάνουν στο εκλογικό κέντρο συνοδευόμενοι από άλλους ανθρώπους οι οποίοι μπορεί, εάν είναι απαραίτητο, να βοηθήσουν σπρώχνοντας το αναπηρικό αμαξίδιο. Παραβλέπονται, ωστόσο, ορισμένα άλλα ζητήματα – όπως οι ανάγκες των τυφλών, η κατάλληλη οργάνωση των χώρων όπου οι άνθρωποι μετακινούνται από τόπο σε τόπο και ο σχεδιασμός και η παρουσίαση των επίσημων ειδοποιήσεων που εκτίθενται στα εκλογικά κέντρα. Έξι κράτη μέλη δεν διαθέτουν κανόνες για την προσαρμογή των εκλογικών κέντρων στις ανάγκες των ΑμεΑ. Αρκετά κράτη μέλη εφαρμόζουν τη δυνατότητα πρόσβασης στα εκλογικά κέντρα ως γενικό κανόνα, ο οποίος θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη κατά τη λήψη της απόφασης σχετικά με το πού θα πρέπει να δημιουργηθούν τα κέντρα.

6.2.4 Μόνο ορισμένα κράτη μέλη έχουν αναγνωρίσει ρεαλιστικά ότι δεν είναι σε θέση να προσαρμόσουν πλήρως βραχυπρόθεσμα όλα τα εκλογικά κέντρα. Ταυτόχρονα, έχουν συνειδητοποιήσει την ανάγκη να θεσπιστεί συγκεκριμένα η υποχρέωση διασφάλισης της προσβασιμότητας τουλάχιστον ορισμένων εκλογικών κέντρων με την εισαγωγή ποσοτικών δεικτών:

- Στην **Πολωνία**, τουλάχιστον το 50% των εκλογικών κέντρων πρέπει να είναι ευπρόσιτα.
- Στην **Αυστρία**, πρέπει να υπάρχει τουλάχιστον ένα ευπρόσιτο εκλογικό κέντρο για κάθε δήμο και ένα σε κάθε προάστιο της Βιέννης.
- Στην **Ουγγαρία**, πρέπει να υπάρχει τουλάχιστον ένα ευπρόσιτο εκλογικό κέντρο σε κάθε οικισμό.
- Στη **Λιθουανία**, η Κεντρική Εκλογική Επιτροπή, το Λιθουανικό Φόρουμ Ατόμων με Αναπηρία και η Ένωση Δήμων της Λιθουανίας υπέγραψαν, στις 26 Νοεμβρίου 2018, συμφωνία για να εξασφαλιστεί ότι τουλάχιστον το 50 % των εκλογικών τμημάτων είναι πλήρως προσβάσιμα.

6.2.5 Τα εκλογικά τμήματα βρίσκονται συχνότερα σε δημόσια κτίρια (π.χ. σχολεία, ιδρύματα υγειονομικής περίθαλψης, τοπικά γραφεία διοίκησης), τα οποία διατίθενται δωρεάν για εκλογικούς σκοπούς. Δυστυχώς, πολλά από αυτά τα κτίρια είναι παλαιά και δεν είναι προσαρμοσμένα στις ανάγκες των ατόμων με αναπηρία. Μια ενδιαφέρουσα λύση βρέθηκε στη **Λιθουανία**²⁴. Εάν δεν είναι δυνατή η προσαρμογή και ο εξοπλισμός των εκλογικών τμημάτων για την κάλυψη των αναγκών των ατόμων με αναπηρίες, η ενοικίαση των κατάλληλων εγκαταστάσεων για τα εκλογικά τμήματα θα πρέπει να καλύπτεται από τον κρατικό προϋπολογισμό.

6.2.6 Συμβαίνει συχνά ο ψηφοφόρος, ως ΑμεΑ, να θέλει να συνοδεύεται στο εκλογικό κέντρο από κάποιο άτομο της επιλογής του, το οποίο να μπορεί να βοηθήσει σε ορισμένες τουλάχιστον δραστηριότητες που συνδέονται με την ψηφοφορία, όπως το να λάβει τα ψηφοδέλτια, να σημειώσει ή να εισαγάγει την επιλογή στο ψηφοδέλτιο και να ρίξει το ψηφοδέλτιο στην κάλπη. Στα περισσότερα κράτη μέλη, η βοήθεια αυτή επιτρέπεται και οι κανόνες στον τομέα αυτό είναι πολύ ευέλικτοι. Η επιλογή βοηθού από τον ψηφοφόρο είναι γενικά δεσμευτική και δεν μπορεί να αμφισβητηθεί από κανέναν. Ένας κοινός περιορισμός είναι ότι τον ρόλο βοηθού δεν μπορεί να αναλάβει μέλος της εκλογικής επιτροπής. Ωστόσο, στη **Σουηδία**, το **Λουξεμβούργο** και τη **Γερμανία**, για παράδειγμα, οι ψηφοφόροι μπορούν να ορίσουν βοηθό ένα μέλος της εν λόγω επιτροπής, στη **Φινλανδία** μπορούν να ορίσουν τόσο μέλος της επιτροπής όσο και τον λεγόμενο εκλογικό βοηθό που είναι παρών σε κάθε εκλογικό κέντρο, ενώ στην **Ουγγαρία** ο ψηφοφόρος μπορεί να επικουρείται είτε από άτομο της επιλογής του είτε από δύο μέλη της επιτροπής που ενεργούν από κοινού.

6.2.7 Σε πολλές χώρες δεν υπάρχει όριο ηλικίας και, ως εκ τούτου, συνδρομή μπορεί να παρέχεται και από κάποιον που δεν έχει ακόμη δικαίωμα ψήφου (π.χ. το παιδί ή το εγγόνι του ψηφοφόρου). Αυτό συμβαίνει, για παράδειγμα, στη **Γαλλία**, το **Βέλγιο**, την **Πολωνία**, τη **Γερμανία**, τη **Σουηδία**, την **Αυστρία** και τη **Λιθουανία**. Σε πολλές χώρες, ωστόσο, απαιτείται ο βοηθός να έχει δικαίωμα ψήφου (και, ως εκ τούτου, να πληροί το όριο ηλικίας), ακόμη δε και να έχει δικαίωμα ψήφου στο συγκεκριμένο εκλογικό κέντρο. Αυτό δημιουργεί δυσκολίες στους ψηφοφόρους και σε ορισμένες περιπτώσεις μπορεί να τους αποτρέψει από το να ψηφίσουν. Περιστασιακά, η εκλογική επιτροπή καλείται να αξιολογήσει εάν ο βοηθός που ορίζει ο ψηφοφόρος με αναπηρίες θα είναι σε θέση να παράσχει βοήθεια ή εάν ο συγκεκριμένος ψηφοφόρος χρειάζεται πραγματικά τη συνδρομή βοηθού. Σε ένα κράτος μέλος οι ψηφοφόροι

²⁴ Πρόσφατες τροποποιήσεις του νόμου περί εκλογών στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, που ισχύουν από την 1η Ιουλίου 2019

πρέπει πρώτα να ορκίζονται ότι είναι πράγματι τυφλοί και ότι χρειάζονται έναν βοηθό. Ο νόμος ορίζει το κείμενο του όρκου και επίσης τις λεπτομερείς ερωτήσεις για τον επιλεγέντα βοηθό. Το σύνολο της διαδικασίας πρέπει να ολοκληρώνεται έως δύο ώρες πριν από το κλείσιμο του εκλογικού τμήματος, ειδάλλως ενδέχεται να απορριφθεί η υποβοηθούμενη ψηφοφορία. Αυτές οι απαιτήσεις, καθώς και οι κανόνες σχετικά με το είδος της αναπηρίας που παρέχει στον ψηφοφόρο δικαίωμα συνδρομής από βοηθό (π.χ. μόνο οι τυφλοί), αλλά και τα αιτήματα οι ψηφοφόροι (κυρίως άτομα με οπτικές αναπηρίες) να υποβάλουν ιατρικό πιστοποιητικό το οποίο αναφέρει ότι δεν είναι σε θέση να ψηφίζουν ανεξάρτητα και χρήζουν συνδρομής, πρέπει να θεωρούνται αδικαιολόγητα. Το ίδιο ισχύει και για την υποχρέωση ο βοηθός που συνοδεύει το ΑμεΑ να έχει καταχωριστεί εκ των προτέρων.

- 6.2.8 Υπάρχουν αμφιβολίες σχετικά με τον κανόνα που ισχύει σε δύο χώρες, βάσει του οποίου μόνο τα μέλη της εκλογικής επιτροπής είναι εξουσιοδοτημένα να εκτελούν καθήκοντα βοηθού. Κάτι τέτοιο έρχεται σε αντίθεση με την αρχή της μυστικής ψηφοφορίας, ιδίως στις μικρές κοινότητες όπου όλοι γνωρίζουν τους άλλους, και ενδέχεται να αποθαρρύνουν τους ανθρώπους από το να συμμετάσχουν στις εκλογές.
- 6.2.9 Στη μεγάλη πλειονότητα των κρατών μελών, είναι υποχρεωτική η χρήση καθορισμένης περιοχής (π.χ. θάλαμος ψηφοφορίας) ώστε να γίνεται ελεύθερα η επιλογή επί του ψηφοδέλιου. Στις περισσότερες περιπτώσεις, ωστόσο, ο κανόνας αυτός δεν τηρείται περιοριστικά. Μια ομοίως ευέλικτη προσέγγιση παρατηρείται και ως προς την απαίτηση οι θάλαμοι ψηφοφορίας να χρησιμοποιούνται από ένα μόνο άτομο κάθε φορά, το πολύ μαζί με τον βοηθό του.
- 6.2.10 Στη **Σλοβακία**, εάν ένα εκλογικό κέντρο δεν είναι προσβάσιμο για κάποιον με αναπηρίες, το ψηφοδέλτιο και η κάλπη μεταφέρονται έξω από το εκλογικό κέντρο ώστε να μπορέσει το πρόσωπο αυτό να ψηφίσει. Στο **Βέλγιο**, ο ψηφοφόρος μπορεί να χρησιμοποιήσει θάλαμο ψηφοφορίας ειδικά προσαρμοσμένο στις ανάγκες των ΑμεΑ, τοποθετημένο σε προσιτή περιοχή, ακόμη και αν βρίσκεται έξω από το εκλογικό κέντρο. Στην **Κροατία**, τα μέλη της εκλογικής επιτροπής φέρνουν τα ψηφοδέλτια στο εξωτερικό του εκλογικού κέντρου και τα δίνουν στο άτομο που δεν είναι σε θέση να εισέλθει στο εκλογικό τμήμα, παίρνουν το διπλωμένο ψηφοδέλτιο που έχει επιλεγεί και τοποθετηθεί σε φάκελο από το εν λόγω άτομο και, τέλος, το μεταφέρουν στο εσωτερικό του εκλογικού κέντρου, αφαιρούν το ψηφοδέλτιο από το φάκελο και το τοποθετούν στην κάλπη.
- 6.2.11 Το ζήτημα της οργάνωσης των εκλογικών κέντρων σε διάφορα κράτη μέλη, συμπεριλαμβανομένων των θαλάμων ψηφοφορίας, εγείρει πολλές ανησυχίες. Κανένα κράτος μέλος της ΕΕ δεν έχει εφαρμόσει ολοκληρωμένες λύσεις για την τυποποίηση του τρόπου με τον οποίο είναι εξοπλισμένα και λειτουργούν τα εκλογικά κέντρα, έτσι ώστε να μπορούν να θεωρούνται φιλικά προς τον χρήστη για όλους τους ψηφοφόρους. Όμως, στην **Πολωνία**, για παράδειγμα, υπάρχουν πολύ συγκεκριμένοι κανόνες που καθορίζουν τα πρότυπα που πρέπει να πληρούν τα εκλογικά κέντρα που αναγνωρίζονται επίσημα ως προσβάσιμα στα ΑμεΑ. Στο **Βέλγιο**, εν τω μεταξύ, καταρτίζεται λεπτομερής οδηγός για τις τοπικές αρχές πριν από κάθε εκλογική αναμέτρηση σχετικά με τον τρόπο προετοιμασίας των εκλογικών κέντρων. Οι οδηγίες αυτές δημοσιεύονται στο Διαδίκτυο, ώστε να είναι ευρέως διαθέσιμες και για τους ψηφοφόρους. Αυτές, καθορίζουν, μεταξύ άλλων, το μέγεθος της γραμματοσειράς των ανακοινώσεων, το ελάχιστο πλάτος των διαδρόμων, την κλίση για τις ράμπες και τους

προαύλιους χώρους, την προετοιμασία των χώρων στάθμευσης μπροστά στα εκλογικά κέντρα και τις διαστάσεις της κάλπης²⁵.

- 6.2.12 Ένα πολύ συνηθισμένο σφάλμα είναι η απουσία σχεδιασμού για την περιοχή στην οποία οι άνθρωποι μετακινούνται από τόπο σε τόπο και, ως εκ τούτου, η έλλειψη μέριμνας όσον αφορά τη θέση των επόμενων σταδίων ψηφοφορίας στο εκλογικό κέντρο (τόπος εγγραφής των ψηφοφόρων και λήψης των ψηφοδελτίων, θέση των θαλάμων ψηφοφορίας και της κάλπης). Αυτό σημαίνει ότι οι ψηφοφόροι συχνά πρέπει να διασταυρώνονται ο ένας με τον άλλον σε μικρούς χώρους, και αυτό είναι επαχθές όχι μόνο για τα ΑμεΑ.
- 6.2.13 Ορισμένες από τις συχνότερες δυσκολίες είναι οι εξής: υπερβολικά μικροί θάλαμοι ψηφοφορίας, μείζονες δυσκολίες στη χρήση τους από χρήστες αναπηρικών αμαξιδίων (για παράδειγμα, συχνά πρέπει να απομακρύνουν μια καρέκλα για να φέρουν το αναπηρικό αμαξίδιο ως το τραπέζι), έλλειψη επιλογής ως προς τον τρόπο συμπλήρωσης του ψηφοδέλιου (καθιστός ή όρθιος), υπερβολικά μικρά τραπέζια για τη συμπλήρωση των ψηφοδελτίων (γενικά, το μόνο μέρος όπου ο ψηφοφόρος μπορεί να τοποθετήσει την τσάντα του, για παράδειγμα, είναι στο πάτωμα), θέση του ανοίγματος στην κάλπη η οποία δεν επιτρέπει σε κάποιους ψηφοφόρους με αναπηρίες να εισαγάγουν ανεξάρτητα το ψηφοδέλιό τους.
- 6.2.14 Στις περισσότερες χώρες οι κανόνες είναι ελαστικοί όσον αφορά την εισαγωγή των ψηφοδελτίων στην κάλπη. Το ψηφοδέλτιο μπορεί να τοποθετηθεί στην κάλπη όχι μόνο από τον ψηφοφόρο, αλλά και από άλλο πρόσωπο που ορίζεται από αυτόν. Γίνεται συχνά από παιδιά όταν ολόκληρη η οικογένεια πηγαίνει στο εκλογικό κέντρο. Στην **Τσεχική Δημοκρατία, την Γερμανία** ή την **Ελλάδα**, για παράδειγμα, κάθε μέλος της επιτροπής μπορεί επίσης να προσφέρει βοήθεια, ακόμη και αν δεν είναι βοηθός, ενώ στην **Πορτογαλία** το ψηφοδέλτιο επιστρέφεται πάντοτε σε εκπρόσωπο της εκλογικής επιτροπής που το τοποθετεί στην κάλπη. Ωστόσο, υπάρχουν ανησυχίες σχετικά με την αρχή της τελικής επαφής, δηλαδή την πρακτική σε δύο χώρες η οποία απαιτεί ο ψηφοφόρος -ακόμη και με ειδικές ανάγκες- να είναι ο τελευταίος που αγγίζει το ψηφοδέλτιο πριν τοποθετηθεί στην κάλπη.
- 6.2.15 Η πρόσβαση σε πληροφορίες στο εκλογικό κέντρο αποτελεί σημαντική πτυχή της συμμετοχής στις εκλογές. Το εθνικό δίκαιο ορίζει με ακρίβεια το εύρος των πληροφοριών που είναι διαθέσιμες στα εκλογικά κέντρα και το περιορίζει σε δύο θέματα: βασικές, επίσημες πληροφορίες για όλους τους υποψηφίους και οδηγίες για τον τρόπο ψηφοφορίας. Συχνά τα ΑμεΑ λαμβάνουν προφορικές εξηγήσεις από τα μέλη της εκλογικής επιτροπής, γεγονός που καθιστά δυνατή την ταχεία διεκπεραίωση των ανησυχιών και τη διαβίβαση πληροφοριών κατά τρόπο προσαρμοσμένο στις ανάγκες του συγκεκριμένου ψηφοφόρου. Δυσκολίες μπορεί να προκύψουν όταν το άτομο που χρειάζεται διευκρίνιση είναι κωφό και χρησιμοποιεί τη νοηματική γλώσσα, καθώς σε λίγα μόνο κράτη μέλη είναι δυνατόν να χρησιμοποιηθεί διερμηνέας της νοηματικής γλώσσας διαθέσιμος μέσω του Διαδικτύου.
- 6.2.16 Πολύ συχνά στα εκλογικά κέντρα εκτίθενται επίσημες ανακοινώσεις που έχουν εκδοθεί από τον εθνικό φορέα που διεξάγει τις εκλογές. Ένα σύνηθες σφάλμα είναι η ανάρτηση των ειδοποιήσεων αυτών σε ακατάλληλο ύψος, δηλαδή κατά τρόπο ώστε να μην μπορούν να

25 [Vlaanderenkiest - Toegankelijke verkiezingen: een overzicht](#)

διαβαστούν από χρήστες αναπηρικών αμαξιδίων, για παράδειγμα, αν και στην **Πολωνία**, λόγω χάρη, οι κανόνες ορίζουν ρητά ότι οι πληροφορίες πρέπει να είναι ευανάγνωστες από όλους.

6.2.17 Ορισμένες χώρες αρχίζουν δε να προσφέρουν πρόσθετες λύσεις για τα άτομα με ειδικές μορφές αναπηρίας, οι οποίες είναι διαθέσιμες στα εκλογικά κέντρα:

- Στην **Ισπανία** εκτυπώνονται και αποστέλλονται σε κάθε εκλογικό κέντρο τα ευανάγνωστα ενημερωτικά φυλλάδια σχετικά με τις εκλογές και την προσβασιμότητα που υπάρχουν στον εκλογικό ιστότοπο. Τα φυλλάδια αυτά σχεδιάζονται για κάθε εκλογική αναμέτρηση από το Υπουργείο Εσωτερικών σε συνεργασία με τις κύριες ενώσεις ΑμεΑ στην Ισπανία.
- Στη **Λιθουανία**, τα φυλλάδια που εκδίδει η Κεντρική Εκλογική Επιτροπή με γραπτές πληροφορίες για τον τρόπο ψηφοφορίας, εκδίδονται και σε γραφή Braille και διατίθενται στα εκλογικά κέντρα.
- Στη **Μάλτα**, βάσει νόμου προβλέπεται όλα τα εκλογικά κέντρα να διαθέτουν υποχρεωτικά συσκευές αναπαραγωγής ήχου και πίνακα σε γραφή Braille όπου αναγράφονται οι υποψήφιοι και τα κόμματα που περιέχει το ψηφοδέλτιο.
- Στην **Πορτογαλία** και την **Ιρλανδία**, στην είσοδο του εκλογικού κέντρου αναρτάται μεγεθυμένο αντίγραφο του ψηφοδελτίου.
- Σε ορισμένα κράτη μέλη (π.χ. **Σουηδία, Βέλγιο, Κάτω Χώρες**), οι ψηφοφόροι μπορούν να χρησιμοποιήσουν μεγεθυντικό φακό που παρέχεται σε κάθε εκλογικό κέντρο.

6.2.18 Παρατηρήσεις

- α) Παρά τους υφιστάμενους κανόνες, η μεγάλη πλειονότητα των εκλογικών κέντρων στην ΕΕ δεν είναι πλήρως ή γενικά προσαρμοσμένα στις ανάγκες των ατόμων με διάφορες μορφές αναπηρίας, και αυτό δεν μπορεί να διορθωθεί γρήγορα. Ως εκ τούτου, η καλύτερη αντιμετώπιση της κατάστασης αυτής προς το παρόν είναι να δοθεί η δυνατότητα στους ψηφοφόρους με αναπηρίες να αλλάζουν εκλογικά κέντρα εάν το εκλογικό κέντρο έχει οριστεί σε σχέση με τον τόπο κατοικίας. Η διοικητική διαδικασία που οδηγεί στην αλλαγή αυτή θα πρέπει να είναι απλή και γρήγορη.
- β) Όλοι οι ψηφοφόροι με αναπηρίες θα πρέπει να είναι ελεύθεροι να επιλέξουν το άτομο που θα τους βοηθήσει κατά τη διάρκεια των εκλογών στο εκλογικό κέντρο. Οι πρόσθετες προϋποθέσεις για τους βοηθούς αυτούς σε πολλές χώρες δεν φαίνονται δικαιολογημένες.
- γ) Πολλές χώρες έχουν εισαγάγει ενδιαφέρουσες πρακτικές ρυθμίσεις που παρέχουν στους ψηφοφόρους με διάφορες αναπηρίες τη δυνατότητα εύκολης προσπέλασης πληροφοριών στα εκλογικά κέντρα. Οι σημαντικότερες από αυτές, οι οποίες μπορούν επίσης να εισαχθούν ταχέως, είναι οι εξής: η ανάρτηση επίσημων ανακοινώσεων και αντιγράφων των ψηφοδελτίων σε κατάλληλα μεγέθη και σε ύψος που επιτρέπει την εύκολη ανάγνωσή τους· η διάθεση των πληροφοριών σε γραφή Braille για τους τυφλούς· η δυνατότητα χρήσης διερμηνέα της νοηματικής γλώσσας μέσω Διαδικτύου.
- δ) Είναι εξαιρετικά σημαντικό να καταρτιστούν λεπτομερέστετες αρχές (με τη μορφή νομικών κανόνων ή εντολών για τις τοπικές αρχές και τις εκλογικές επιτροπές) με διευκρινίσεις για τις διευκολύνσεις των εκλογικών επιτροπών και τον τρόπο οργάνωσης της εργασίας τους. Οι

κανόνες αυτοί θα πρέπει να καθορίζουν, μεταξύ άλλων, τη δομή των περιοχών στις οποίες μπορούν να μετακινούνται οι άνθρωποι χωρίς εμπόδια, το μέγεθος, τη θέση και τις εγκαταστάσεις των θαλάμων ψηφοφορίας, την προσβασιμότητα της κάλπης, καθώς και τις ρυθμίσεις στάθμευσης και την πρόσβαση στο εκλογικό κέντρο.

6.3 Το ψηφοδέλτιο

6.3.1 Ο τρόπος με τον οποίο διεξάγεται η ψηφοφορία στις ευρωεκλογές ποικίλλει σε μεγάλο βαθμό στην ΕΕ. Αποτελεί συχνά έναν από τους παράγοντες που καθορίζουν την πραγματική δυνατότητα των ΑμεΑ να ψηφίζουν ανεξάρτητα. Συμβαίνει μερικές φορές ο σχεδιασμός του ψηφοδελτίου και η απαιτούμενη μορφή ψηφοφορίας να συνιστά εμπόδιο που δεν μπορεί να ξεπεραστεί και η ψηφοφορία να απαιτεί τη συνδρομή άλλου προσώπου, στο οποίο πρέπει να δημοσιοποιηθεί η επιλογή ψήφου.

6.3.2 Όταν το εκλογικό σύστημα ορίζει ότι ο ψηφοφόρος πρέπει να προβεί σε κάποια ενέργεια και, επιπλέον, μπορεί να προβεί και σε κάποια άλλη ενέργεια (π.χ. πρέπει να υποδείξει ένα πολιτικό κόμμα και, επιπλέον, μπορεί, αλλά δεν υποχρεούται, να υποδείξει και τον προτιμώμενο υποψήφιο), το σύστημα πρέπει να δημιουργεί δυνατότητες για τους ψηφοφόρους με αναπηρίες ώστε να ασκούν όλα τα δικαιώματά τους.

6.3.3 Οι ενέργειες που πρέπει να εκτελέσουν οι ψηφοφόροι για να ψηφίσουν στα κράτη μέλη μπορούν να χωριστούν σε τρεις κατηγορίες:

- ένδειξη με κάποιο σημάδι στο ψηφοδέλτιο σε καθορισμένο σημείο («x», «+», «v», συμπληρώνοντας κουτάκι, κυκλώνοντας αριθμό)·
- επιλογή κάρτας από ομάδα καρτών που περιέχουν τα ονόματα των πολιτικών κομμάτων·
- εισαγωγή κάποιου στοιχείου στο ψηφοδέλτιο (αριθμός, όνομα ή επώνυμο).

6.3.4 Λαμβάνοντας υπόψη αυτού του είδους τις ενέργειες των ψηφοφόρων, τα κράτη μέλη μπορούν να κατηγοριοποιηθούν ως εξής:

- χώρες στις οποίες η ψηφοφορία συνίσταται στην ένδειξη με κάποιο σημάδι (π.χ. «x», «+»), στο να κυκλωθεί ένας αριθμός ή να συμπληρωθεί ένα συγκεκριμένο κουτάκι σε ένα ή περισσότερα σημεία του ψηφοδελτίου (υποδεικνύοντας είτε ένα κόμμα είτε έναν συγκεκριμένο υποψήφιο ή υποψηφίους κομματικού ψηφοδελτίου): **Αυστρία, Βέλγιο, Βουλγαρία, Κροατία, Κύπρος, Δανία, Γερμανία, Ουγγαρία, Λουξεμβούργο, Κάτω Χώρες, Πολωνία, Πορτογαλία, Ρουμανία και Σλοβενία**·
- χώρες όπου ο ψηφοφόρος επιλέγει πρώτα μια κάρτα με το όνομα του κόμματος από τη δέσμη που έχει λάβει και στη συνέχεια υποδεικνύει την επιλογή υποψηφίου ή υποψηφίων με κάποιο σημάδι (π.χ. «x» ή «+») ή συμπληρώνοντας ένα συγκεκριμένο κουτάκι: **Τσεχική Δημοκρατία, Ελλάδα, Λετονία, Σλοβακία**·
- χώρες όπου η ψηφοφορία συνίσταται στην υπόδειξη με κάποιο σημάδι δίπλα στο όνομα ενός πολιτικού κόμματος, όμως ο ψηφοφόρος πρέπει ή μπορεί επίσης να εισαγάγει έναν αριθμό ή επώνυμο συγκεκριμένου υποψηφίου (ή υποψηφίων): **Ιταλία, Λιθουανία**·

- χώρες όπου η ψηφοφορία συνίσταται στην εγγραφή της επιλογής στο ψηφοδέλτιο (όνομα κόμματος, αριθμός ή επώνυμο συγκεκριμένου υποψηφίου): **Φινλανδία και Εσθονία**.
- χώρες στις οποίες οι ψηφοφόροι δεν υποδεικνύουν με κάποιο σημάδι, ούτε εισάγουν κάτι στο ψηφοδέλτιο· από τη δέσμη που λαμβάνουν, επιλέγουν μια κάρτα με το όνομα του κόμματος και τη βάζουν στην κάλπη: **Γαλλία και Ισπανία**.
- χώρες όπου σε κουτάκια δίπλα στα επώνυμα των υποψηφίων εγγράφονται αριθμοί που υποδηλώνουν προτιμήσεις: **Μάλτα και Ιρλανδία**.
- χώρα με περίπλοκο σύστημα ψηφοδελτίων: **Σουηδία** (η επιλογή γίνεται μεταξύ τριών καρτών διαφορετικών χρωμάτων και, στη συνέχεια, ανάλογα με τη συγκεκριμένη κάρτα, υπάρχει επίσης, αλλά όχι πάντοτε, η δυνατότητα επισήμανσης σε κουτάκι ή αναγραφής του ονόματος είτε κόμματος είτε υποψηφίου).

6.3.5 Για τους ψηφοφόρους που λαμβάνουν ψηφοδέλτιο με τυπωμένα τα ονόματα των υποψηφίων και τα ονόματα των πολιτικών κομμάτων, εξαιρετικά σημαντικό είναι το μέγεθος των χαρακτήρων και των ψηφοδελτίων. Το μέγεθος της γραμματοσειράς και συχνά και το μέγεθος του ψηφοδελτίου καθορίζονται συνήθως από τον φορέα που είναι υπεύθυνος για την οργάνωση των εκλογών. Ωστόσο, υπάρχουν και χώρες όπου οι διαστάσεις του χαρτιού καθορίζονται από τον νόμο. Υπάρχουν μεγάλες διαφορές ως προς αυτό μεταξύ των χωρών της ΕΕ, από μέγεθος Α4 έως και μεγαλύτερο και από Α2. Οι κανόνες στο **Βέλγιο** είναι πολύ ενδιαφέροντες δεδομένου ότι αφορούν αποκλειστικά το μήκος του ψηφοδελτίου, το οποίο ανάλογα με την περιοχή μπορεί να είναι 36 ή 72 εκατοστά, ενώ η **Κύπρος** έχει αποφασίσει ότι το μέγιστο μέγεθος ψηφοδελτίου πρέπει να είναι 16x70 εκατοστά. Στη **Βουλγαρία**, συντάσσεται ειδικό φυλλάδιο σε περίπτωση μακρού καταλόγου υποψηφίων.

6.3.6 Η πιο δημοφιλής και ταυτόχρονα η απλούστερη μορφή ψηφοφορίας στις ευρωεκλογές είναι να σημειωθεί ένα «x» ή κάτι ανάλογο μέσα σε κουτάκι δίπλα στο όνομα του υποψηφίου ή στο όνομα του πολιτικού κόμματος. Η λύση αυτή χρησιμοποιείται σε 12 χώρες, σε δύο χώρες το κουτάκι αυτό πρέπει να συμπληρωθεί και σε δύο ακόμη χώρες τοποθετείται «x» δίπλα στο όνομα ή το επώνυμο χωρίς ειδικό χώρο για αυτό.

6.3.7 Άλλοι τρόποι επιλογής περιλαμβάνουν την επιλογή με κύκλο γύρω από τον αριθμό αναφοράς του υποψηφίου (**Σλοβακία, Σλοβενία**) ή την εισαγωγή σημαδιού δίπλα στο όνομα του υποψηφίου, χρησιμοποιώντας τη σφραγίδα που παρέχει η εκλογική επιτροπή (**Ρουμανία**). Στο **Λουξεμβούργο**, η επιλογή με κύκλο ή η εισαγωγή ενός «x» (ή παρόμοιας ένδειξης) στο επάνω μέρος του ψηφοδελτίου θεωρείται ως υποστήριξη ολόκληρου του καταλόγου, αν και ο ψηφοφόρος έχει επίσης το δικαίωμα να χωρίσει τις έξι ψήφους του μεταξύ των υποψηφίων της προτίμησής του. Ένας υποψήφιος μπορεί να λάβει το πολύ δύο ψήφους (που υποδεικνύονται με την εισαγωγή δύο σημείων «x» δίπλα στο όνομα).

6.3.8 Η νομοθεσία των περισσότερων κρατών μελών εφαρμόζει γενικά μια πολύ ευέλικτη προσέγγιση όσον αφορά την ποιότητα των σημαδιών που εισάγονται στο ψηφοδέλτιο, αν και στην **Πολωνία**, για παράδειγμα, οι δύο γραμμές του «x» πρέπει να συναντώνται μέσα στο καθορισμένο κουτάκι για να θεωρηθεί η ψηφοφορία έγκυρη. Σε πολλές χώρες, ωστόσο, αναγνωρίζεται ότι εάν δεν υπάρχουν αμφιβολίες ως προς τις προθέσεις του ψηφοφόρου, τότε δεν υπάρχει ανάγκη να δημιουργηθούν υπερβολικά τυπικοί κανόνες βάσει των οποίων, για παράδειγμα, η ψήφος θα θεωρείται άκυρη εάν η διασταύρωση των δύο γραμμών δεν είναι

ακριβής ή εάν ο κύκλος είναι ελλειπής. Στην **Πορτογαλία**, για παράδειγμα, η ψήφος λαμβάνεται υπόψη εάν υποδηλώνει σαφώς τη βούληση του ψηφοφόρου, ακόμη και αν το σημάδι που θέτει ο ψηφοφόρος δεν είναι τέλειο ή είναι έξω από το κουτάκι.

6.3.9 Το ζήτημα της εγκυρότητας της ψηφοφορίας συνδέεται με τη διαθεσιμότητα των τεχνικών μέσων που επιτρέπουν στα άτομα με αναπηρία, ιδίως τους τυφλούς και τα άτομα με προβλήματα όρασης και στα άτομα με περιορισμένη ικανότητα χειρός, να ψηφίζουν ανεξάρτητα και με τη βεβαιότητα ότι οι ψήφοι τους θα αναγνωρίζονται και θα προσμετρώνται δεόντως. Σε επτά κράτη μέλη, ο ψηφοφόρος μπορεί να λάβει ειδική κάλυψη στο ψηφοδέλτιο που προσδιορίζει με ακρίβεια τον χώρο όπου πρέπει να γίνει το κατάλληλο σημάδι²⁶. Ωστόσο, σε ορισμένα από αυτά δεν υπάρχουν ενδείξεις Μπράιγ, γεγονός που καθιστά εξαιρετικά δύσκολη την ανεξάρτητη ψηφοφορία των τυφλών ατόμων. Σε άλλες χώρες λείπουν τέτοιου είδους λύσεις για τυφλούς και άτομα με προβλήματα όρασης, αλλά και για όσους δυσκολεύονται να γράψουν με σαφήνεια, κάτι που σημαίνει ότι πρέπει να βασίζονται στην υποστήριξη των συγγενών/στενών φίλων τους κατά την ψηφοφορία.

6.3.10 Μόνο δύο κράτη μέλη (**Ισπανία και Σουηδία**) από τα επτά όπου ο ψηφοφόρος επιλέγει μια κάρτα με το όνομα του πολιτικού κόμματος (εκλογικής επιτροπής) από μια δέσμη καρτών που περιέχει τα ονόματα όλων των κομμάτων (ως το μοναδικό ή το πρώτο στάδιο της διαδικασίας ψηφοφορίας), έχουν εφαρμόσει ρυθμίσεις που επιτρέπουν στους τυφλούς να βρουν ανεξάρτητα την κατάλληλη κάρτα: οι κάρτες σφραγίζονται σε φακέλους που επισημαίνονται με γραφή Braille, επιτρέποντας να αφαιρεθεί εύκολα η κατάλληλη κάρτα.

6.3.11 Σε επτά κράτη μέλη, οι ψηφοφόροι γράφουν στο ψηφοδέλτιο τον αριθμό μητρώου ή το όνομα του επιλεγμένου υποψηφίου ή το όνομα του κόμματος υπέρ του οποίου ψηφίζουν. Η λύση αυτή δημιουργεί σοβαρές δυσκολίες σε πολλούς και αυξάνει τον κίνδυνο να κηρυχθεί άκυρη η ψήφος τους λόγω του δυσανάγνωστου γραφικού χαρακτήρα τους (συχνά λόγω αναπηρίας), να μην ληφθούν υπόψη οι προτιμήσεις τους για συγκεκριμένους υποψηφίους ή να καταμετρηθεί μόνο η ψήφος τους για συγκεκριμένα πολιτικά κόμματα. Στην περίπτωση ενός κράτους μέλους, κάθε άλλο σήμα ή λέξη, πλην του αριθμού εγγραφής του υποψηφίου, προκαλεί την ακύρωση του ψηφοδελτίου. Μεταξύ αυτών των κρατών μελών, μόνο η **Μάλτα** παρέχει βοήθεια στα άτομα με προβλήματα όρασης —πίνακας σε γραφή Braille και εξοπλισμός ήχου μπορούν να διατεθούν κατόπιν αιτήματος, δεν απαιτείται όμως προειδοποίηση και εάν το άτομο εξακολουθεί να μην μπορεί να ψηφίσει, οι εκλογικοί βοηθοί θα συνδράμουν, ανάλογα με την ανάγκη. Η περιοχή των θαλάμων ψηφοφορίας είναι κλειστή για τους υπόλοιπους ανθρώπους, ενώ παρέχεται βοήθεια.

6.3.12 Σε ορισμένα κράτη μέλη, η ψηφοφορία δεν συνίσταται σε μια ενιαία και απλή ενέργεια: ο ψηφοφόρος έχει πολλές διαφορετικές επιλογές, οι οποίες μπορεί να είναι δύσκολο να κατανοηθούν. Στη **Λιθουανία** είναι δυνατή η επιλογή μηδέν έως πέντε προτιμώμενων υποψηφίων, στη **Σλοβακία** είναι δυνατή η επιλογή έως δύο υποψηφίων, στο **Λουξεμβούργο** ο ψηφοφόρος έχει συγκεκριμένο αριθμό ψήφων που μπορούν να κατανεμηθούν στους υποψηφίους και ένα άτομο μπορεί να λάβει ακόμη και δύο ψήφους, στη **Μάλτα** υποδεικνύονται κατά σειρά προτίμησης έως και πέντε υποψήφιοι κατ' ανώτατο όριο, ενώ στη **Σουηδία** ο

²⁶ Στην Ιρλανδία τέτοιες καλύψεις είναι επίσης διαθέσιμες, αλλά μόνο για τα δημοψηφίσματα και τις προεδρικές εκλογές.

ψηφοφόρος πρέπει καταρχάς να επιλέξει ένα από τα τρία ψηφοδέλτια και στη συνέχεια να προχωρήσει με διάφορους τρόπους, ανάλογα με την επιλεγμένη κάρτα, πέρα όμως από αυτό, σε ειδικές περιπτώσεις δεν είναι μόνο δυνατό να επιλέξει τον προτιμώμενο υποψήφιο από τον κατάλογο, αλλά και να γράψει το όνομα ατόμου που δεν περιλαμβάνεται στον κατάλογο. Οι ενημερωτικοί οδηγοί που παρέχονται από τις αρχές αυτών των χωρών προσπαθούν να εξηγήσουν τα αποτελέσματα της χρήσης των ατομικών επιλογών που είναι διαθέσιμες στους ψηφοφόρους. Στη **Σουηδία**, η οποία έχει το πιο περίπλοκο σύστημα, υπάρχουν αφίσες με εικόνες που εξηγούν βήμα προς βήμα τον τρόπο ψηφοφορίας.

6.3.13 Παρατηρήσεις

- α) Για τους ψηφοφόρους με αναπηρίες, η τεχνική πτυχή της ψηφοφορίας είναι εξίσου σημαντική με την πρόσβαση σε πληροφορίες ή στο εκλογικό κέντρο. Η πιο βολική λύση είναι να γίνεται επιλογή με το σημείο «x» ή άλλο ανάλογο σε ένα αρκετά μεγάλο κουτάκι. Για τους τυφλούς και τα άτομα με προβλήματα όρασης, αλλά και για όσους δυσκολεύονται να γράψουν καθαρά με στυλό, μια πολύ καλή λύση είναι οι ειδικές καλύψεις για τα ψηφοδέλτια, που σημειώνονται τόσο με γραφή Braille όσο και με ευανάγνωστο κείμενο (π.χ. μόνο τους αριθμούς αναφοράς των υποψηφίων). Ωστόσο, η ψηφοφορία με την επιλογή με κύκλο, π.χ. γύρω από τον αριθμό αναφοράς του υποψηφίου, αποτελεί σημαντικό εμπόδιο για τους ψηφοφόρους με περιορισμένη χρήση των χεριών τους.
- β) Εάν ο ψηφοφόρος επιλέξει μια κάρτα με το όνομα ενός πολιτικού κόμματος από τη δέσμη των καρτών που έχει λάβει, η γραμματοσειρά στις κάρτες των επιμέρους κομμάτων πρέπει να είναι αρκετά μεγάλη και όλες οι κάρτες πρέπει επίσης να εκτυπώνονται σε γραφή Braille ή να διατίθενται σε φακέλους που επισημαίνονται με γραφή Braille, έτσι ώστε οι τυφλοί να μπορούν να επιλέξουν τη σωστή κάρτα.
- γ) Η ψηφοφορία με την αναγραφή του αριθμού ή του ονόματος του υποψηφίου ή του ονόματος του κόμματος στο ψηφοδέλτιο είναι επαχθής και δημιουργεί τον κίνδυνο να κηρυχθεί η ψήφος άκυρη. Επομένως, ανεξάρτητα από τις εκλογικές παραδόσεις μιας χώρας, αξίζει να εξεταστεί το ενδεχόμενο αλλαγής αυτού του κανόνα.
- δ) Για τα άτομα με νοητικές αναπηρίες, οι πληροφορίες σχετικά με τις διαδικασίες ψηφοφορίας θα πρέπει να προσαρμόζονται αναλόγως. Η καλύτερη λύση είναι να υπάρχει κείμενο με απλές προτάσεις ή οδηγίες με γραφικά. Αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό σε χώρες με περίπλοκη διαδικασία ψηφοφορίας, η οποία συνεπάγεται ότι ο ψηφοφόρος λαμβάνει αρκετές αποφάσεις και διεξάγει συναφείς δραστηριότητες. Στους ψηφοφόρους αυτούς πρέπει να εξηγούνται όχι μόνο τα επόμενα βήματα της διαδικασίας, αλλά και οι συνέπειές τους.

6.4 Πρώιμη ψηφοφορία, πριν από την επίσημη ημέρα των εκλογών, σε καθορισμένα εκλογικά κέντρα

6.4.1 Δέκα κράτη μέλη προσφέρουν, σε τουλάχιστον ορισμένες κατηγορίες ψηφοφόρων, τη δυνατότητα να ψηφίσουν εκ των προτέρων με την εμφάνισή τους αυτοπροσώπως σε καθορισμένο εκλογικό κέντρο, συνήθως στις εγκαταστάσεις των τοπικών αρχών. Αυτά τα

εκλογικά κέντρα βρίσκονται σε χώρους προσαρμοσμένους στις ανάγκες των ατόμων με περιορισμένη αυτόνομη κινητικότητα.

6.4.2 Σε οκτώ χώρες, το δικαίωμα αυτό ισχύει για όλους τους πολίτες, ενώ στις υπόλοιπες δύο υπάρχουν συγκεκριμένες ομάδες πολιτών που επιτρέπεται να ψηφίσουν εκ των προτέρων. Η αναπηρία δεν αποτελεί δικαιολογία για πρώιμη ψηφοφορία. Ωστόσο, όσοι νοσηλεύονται ή αναμένεται να βρίσκονται στο νοσοκομείο την ημέρα των εκλογών έχουν δικαίωμα ψήφου εκ των προτέρων.

6.4.3 Στη συντριπτική πλειονότητα των χωρών, η πρώιμη ψηφοφορία δεν απαιτεί από τους ψηφοφόρους να προβούν σε άλλες διοικητικές ενέργειες. Σε ορισμένες χώρες, ωστόσο, απαιτείται να εγγραφονται εκ των προτέρων για πρώιμη ψηφοφορία. μεταβαίνουν απλώς στο εκλογικό κέντρο κατά τις ώρες λειτουργίας του. Στη **Φινλανδία**, η πρώιμη ψηφοφορία λαμβάνει χώρα, μεταξύ άλλων, σε εκλογικά κέντρα που είναι εγκατεστημένα σε νοσοκομεία και ιδρύματα μακροχρόνιας περίθαλψης.

6.4.4 Παρατηρήσεις

α) Η πρώιμη ψηφοφορία μπορεί να αποτελέσει αποτελεσματικό τρόπο να βοηθηθούν τα ΑμεΑ να συμμετάσχουν στις εκλογές. Δεδομένου ότι λαμβάνει χώρα κατά τη διάρκεια τουλάχιστον μερικών ημερών, είναι ευκολότερο για τις τοπικές αρχές να οργανώσουν τη μεταφορά ώστε να μεταφέρουν τους ανθρώπους στα οικεία εκλογικά κέντρα.

β) Στα ιδρύματα μακροχρόνιας περίθαλψης, είναι ευκολότερο η ψηφοφορία αυτή να διοργανώνεται εργάσιμη ημέρα, δεδομένου ότι συνήθως απασχολείται περισσότερο προσωπικό από ό,τι την Κυριακή, την παραδοσιακή ημέρα των εκλογών στις περισσότερες χώρες.

6.5 Επιστολική ψηφοφορία

6.5.1 Σε ορισμένα κράτη μέλη, οι ψηφοφόροι που ζουν στη χώρα της ψηφοφορίας είναι σε θέση να λαμβάνουν εκ των προτέρων το ψηφοδέλτιο (πριν από την ημέρα των εκλογών) ώστε να συμπληρωθεί από αυτούς προσωπικά και στη συνέχεια να αποσταλεί ταχυδρομικώς/με ιδιωτική ταχυδρομική εταιρεία ή να παραδοθεί στην εκλογική επιτροπή από άλλο πρόσωπο (εκτός από μέλος της επιτροπής). Για τους σκοπούς της παρούσας έκθεσης, όλοι αυτοί οι τύποι ψηφοφορίας ονομάζονται ψηφοφορία μέσω ταχυδρομείου.

6.5.2 Στην **Ισπανία**, το **Λουξεμβούργο** και τη **Γερμανία** όλοι οι πολίτες μπορούν να ψηφίζουν ταχυδρομικώς. Στην **Αυστρία**, την **Ιρλανδία**, την **Πολωνία**, τη **Σλοβενία** και τη **Σουηδία** αυτή η μορφή ψηφοφορίας επιτρέπεται για στενά καθορισμένες ομάδες ατόμων που δεν μπορούν να μεταβούν στο εκλογικό κέντρο την ημέρα των εκλογών, συμπεριλαμβανομένων των ΑμεΑ.

6.5.3 Στη **Δανία** υπάρχει μικτό σύστημα, το οποίο περιλαμβάνει στοιχεία ψηφοφορίας μέσω ταχυδρομείου. Παρατηρείται ευρύ φάσμα πρώιμης ψηφοφορίας —από τρεις εβδομάδες έως δύο ημέρες— σε καθορισμένα εκλογικά κέντρα. Σε περίπτωση ατόμων που δεν μπορούν να μεταβούν σε εκλογικό κέντρο, η πρώιμη ψηφοφορία λαμβάνει τη μορφή ψηφοφορίας μέσω

ταχυδρομείου. Σε ιδρύματα όπως νοσοκομεία και οίκους φροντίδας, η διοίκηση συλλέγει κατάλληλα ασφαλή ψηφοδέλτια από όσους διαμένουν σε αυτά τα ιδρύματα και τα διαβιβάζει στην εκλογική επιτροπή. Ειδικοί εκλογικοί υπάλληλοι ασχολούνται με την παραλαβή ολοκληρωμένων ψηφοδελτίων από ΑμεΑ που βρίσκονται στο σπίτι τους.

6.5.4 Σε χώρες όπου οι ψηφοφόροι πρέπει να δηλώσουν την επιθυμία τους να ψηφίσουν ταχυδρομικώς ώστε να λάβουν ψηφοδέλτιο, εφαρμόζονται φιλικές προς τον χρήστη διαδικασίες: το έντυπο υποβάλλεται πάντα σε υπηρεσία (όχι κατ' ανάγκη από τον ψηφοφόρο), ορισμένες δε χώρες επιτρέπουν επίσης την αποστολή της αίτησης με αλληλογραφία, έντυπο που συμπληρώνεται ηλεκτρονικά, ή ακόμη και τηλεφωνική κλήση. Συχνά, τα ψηφοδέλτια αποστέλλονται δωρεάν στη διεύθυνση κατοικίας· στην **Ιρλανδία** και στην **Ισπανία** μπορούν να παραληφθούν από καθορισμένες υπηρεσίες. Στην **Ισπανία**, ένα ΑμεΑ που δεν μπορεί να μεταβεί στο ταχυδρομείο για να ζητήσει να προβεί σε επιστολική ψηφοφορία ή να παραλάβει το ψηφοδέλτιο, μπορεί να καλέσει συμβολαιογράφο ο οποίος, δωρεάν, θα εκδώσει πληρεξούσιο, έτσι ώστε το πρόσωπο που διορίζεται από τον ψηφοφόρο με αναπηρίες να μπορεί να εκπληρώσει τις απαιτήσεις της ψηφοφορίας μέσω ταχυδρομείου. Στη **Γερμανία**, οι ψηφοφόροι με αναπηρίες μπορούν να ζητήσουν βοήθεια από τις δημόσιες αρχές προκειμένου να λάβουν τα απαραίτητα έγγραφα για να ψηφίσουν ταχυδρομικά.

6.5.5 Τα ψηφοδέλτια που συμπληρώνονται από τους ψηφοφόρους αποστέλλονται δωρεάν (ταχυδρομικώς ή με ιδιωτική ταχυδρομική εταιρεία). Στη **Σουηδία**, ο φάκελος που περιέχει το συμπληρωμένο ψηφοδέλτιο συλλέγεται από τον ψηφοφόρο από ειδικό εκπρόσωπο (π.χ. τον ταχυδρόμο) και παραδίδεται στην εκλογική επιτροπή. Αυτό το ψηφοδέλτιο εισάγεται στον φάκελο από τον ψηφοφόρο (ή, αν είναι απαραίτητο, από κάποιον που τον βοηθά) παρουσία του εκπροσώπου αυτού και μάρτυρα. Στην **Πολωνία**, την **Αυστρία** και τη **Σουηδία**, ο ψηφοφόρος που εξέφρασε την επιθυμία να ψηφίσει ταχυδρομικώς και έλαβε ψηφοδέλτιο μπορεί να αλλάξει γνώμη και —αντί να επιστρέψει το ψηφοδέλτιο— μπορεί να το πάει αυτοπροσώπως στην κάλπη στο εκλογικό του κέντρο την ημέρα των εκλογών.

6.5.6 Στη **Γερμανία** και την **Πολωνία**, οι τυφλοί ψηφοφόροι μπορούν να λαμβάνουν ειδικές καλύψεις για τα ψηφοδέλτια (τις ίδιες με τις διαθέσιμες στα εκλογικά κέντρα), που τους επιτρέπουν να ψηφίσουν εντελώς ανεξάρτητα.

6.5.7 Παρατηρήσεις

- α) Η επιστολική ψηφοφορία διευκολύνει σημαντικά τη συμμετοχή των ΑμεΑ στις εκλογές.
- β) Η αποτελεσματικότητα και η δημοτικότητα αυτής της λύσης, ωστόσο, εξαρτάται από την απλότητα των διαδικασιών και την έλλειψη δαπανών: την έκφραση επιθυμίας συμμετοχής, τα μέσα συλλογής του ψηφοδελτίου και τον τρόπο επιστροφής του μετά τη συμπλήρωση.
- γ) Στους ψηφοφόρους θα πρέπει να αποστέλλεται όχι μόνο το ψηφοδέλτιο, αλλά και πληροφορίες σε μορφή προσαρμοσμένη στο είδος της αναπηρίας του συγκεκριμένου ψηφοφόρου και, όπου είναι απαραίτητο, και οι καλύψεις για τους τυφλούς και τα άτομα με προβλήματα όρασης.

6.6 Ψηφοφορία μέσω φορητών καλπών

- 6.6.1 Αυτός ο τύπος ψηφοφορίας, με διαφορές ως προς το πεδίο εφαρμογής του, χρησιμοποιείται σε 17 κράτη μέλη. Σε δώδεκα από αυτά, είναι δυνατή η ψηφοφορία με τη χρήση κάλπης που παραδίδεται στον τόπο της τρέχουσας κατοικίας του ψηφοφόρου (π.χ. οικία, νοσοκομειακή κλίνη ή ίδρυμα μακροχρόνιας περίθαλψης) ή, για να δοθεί ένα άλλο παράδειγμα, σε τοποθεσία μπροστά από το εκλογικό κέντρο (σε περιπτώσεις όπου η είσοδος στο εκλογικό κέντρο απαιτεί υπερβολική προσπάθεια από τον ψηφοφόρο). Από την πλευρά του ψηφοφόρου, η ίδια κατάσταση ισχύει και σε πέντε ακόμη χώρες, όταν η ψηφοφορία δεν λαμβάνει χώρα στην κάλπη (διότι η ψήφος δεν εισάγεται υλικά στην κάλπη) αλλά, αντίθετα, παραλαμβάνεται απευθείας από τον ψηφοφόρο μέσω μελών της εκλογικής επιτροπής κατάλληλα ασφαλισμένο ψηφοδέλτιο μέσα σε φάκελο (ο οποίος αντιπροσωπεύει την κάλπη).
- 6.6.2 Αυτό το είδος ψηφοφορίας μπορεί να χρησιμοποιηθεί από άτομα των οποίων η αναπηρία ή η ιατρική κατάσταση δεν τους επιτρέπει να μεταβούν στο εκλογικό κέντρο. Σε πολλές χώρες, αρκεί να είναι κανείς τρώφιμος νοσοκομείου ή σε ιδρύματος μακροχρόνιας περίθαλψης την ημέρα της ψηφοφορίας ή να είναι 70 ετών, όπως στη **Λιθουανία**. Ορισμένες χώρες έχουν διατάξεις που καθορίζουν ειδικά τυπικές απαιτήσεις, ενώ σε άλλες η ατομική κατάσταση εκτιμάται με μεγαλύτερη ευελιξία και λαμβάνεται επίσης υπόψη η προσωρινή έλλειψη κινητικότητας (π.χ. ασθενή που παραμένει στο σπίτι μετά από χειρουργική επέμβαση).
- 6.6.3 Η διαδικασία δήλωσης της πρόθεσης ψήφου με τη χρήση φορητής κάλπης είναι πολύ ευέλικτη στα κράτη μέλη της ΕΕ, ενώ συχνά είναι αποδεκτό και το να συμπληρώσει κανείς επίσημη αίτηση, να τηλεφωνήσει ή να αποστείλει μήνυμα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου. Σε μία μόνο χώρα ισχύει υποχρέωση υποβολής ιατρικού πιστοποιητικού που τεκμηριώνει την αδυναμία μετάβασης στο εκλογικό κέντρο.
- 6.6.4 Δώδεκα χώρες έχουν την πιο ευέλικτη λύση: τη μεταφορά κάλπης στην κατοικία των ψηφοφόρων. Ο συνηθέστερος περιορισμός είναι η απαίτηση η κατοικία του ψηφοφόρου να βρίσκεται στον ίδιο δήμο με το καθορισμένο εκλογικό κέντρο του ψηφοφόρου. Σε τρεις χώρες, η χρήση φορητής κάλπης περιορίζεται μόνο σε νοσοκομειακούς ασθενείς και άτομα που διαμένουν σε ιδρύματα περίθαλψης, τα οποία είναι κλινήρη και δεν μπορούν να μετακινηθούν ανεξάρτητα. Δύο άλλες χώρες επιτρέπουν τη μετακίνηση της κάλπης μέσα στο εκλογικό κέντρο εάν φυσικά εμπόδια παρεμποδίζουν την πρόσβαση του ψηφοφόρου σε αυτήν. Είναι μάλιστα δυνατό να βγει και έξω η κάλπη και τα ψηφοδέλτια, μπροστά από το εκλογικό κέντρο.
- 6.6.5 Η **Σλοβακία**, η **Φινλανδία** και η **Εσθονία** επιτρέπουν επίσης σε όσους παρέχουν μόνιμη φροντίδα σε ψηφοφόρους με αναπηρία να ψηφίζουν ταυτόχρονα στην ίδια κάλπη. Οι προϋποθέσεις είναι: η προηγούμενη κοινοποίηση, η τοποθέτηση στην ίδια εκλογική επιτροπή και η στενή σχέση με τον ψηφοφόρο.
- 6.6.6 Περίπου το ήμισυ των κρατών μελών χρησιμοποιούν την ψηφοφορία με τη χρήση φορητής κάλπης την ημέρα των εκλογών και τα υπόλοιπα κατά τις ημέρες πριν από τη διεξαγωγή τους. Ο ψηφοφόρος ενημερώνεται συνήθως για το χρονοδιάγραμμα παράδοσης της κάλπης στο σπίτι του, ωστόσο, το χρονικό αυτό πλαίσιο είναι σχετικά σύντομο (δεν υπερβαίνει τις τρεις ώρες) σε τέσσερις μόνο χώρες.

6.6.7 Οι ψηφοφόροι με αναπηρίες που ψηφίζουν με τη χρήση φορητής κάλπης μπορούν να κάνουν χρήση των ίδιων βοηθημάτων όπως στο εκλογικό κέντρο: καλύψεις για τους τυφλούς (εάν υπάρχουν στη χώρα αυτή) ή συνδρομή άλλου προσώπου (βοηθού).

6.6.8 Παρατηρήσεις

α) Η φορητή κάλπη είναι ένας πολύ αποτελεσματικός τρόπος για να μπορούν τα ΑμεΑ να συμμετάσχουν στην ψηφοφορία. Ωστόσο, όσον αφορά το κόστος, η λύση αυτή αξίζει να συνδυάζεται με την ψηφοφορία μέσω ταχυδρομείου, καθώς οι δύο αυτές μορφές μπορούν να αλληλοσυμπληρώνονται.

β) Ως προσωρινή λύση έως ότου βελτιωθεί η προσβασιμότητα των εκλογικών κέντρων, θα πρέπει να ληφθεί υπόψη η μεταφορά ψηφοδελτίων και μιας μικρής πρόσθετης κάλπης έξω από την πρόσοψη του εκλογικού κέντρου, ώστε οι ψηφοφόροι να μπορούν να ψηφίζουν εκεί.

γ) Για όσους είναι άρρωστοι ή έχουν σοβαρή αναπηρία, η αναμονή αρκετών ωρών έως ότου φθάσει η επιτροπή με την κάλπη μπορεί να είναι πολύ επαχθής. Το χρονικό πλαίσιο εντός του οποίου πρόκειται να παραδοθεί η κάλπη πρέπει να είναι σύντομο.

6.7 Ψήφος διά πληρεξουσίου

6.7.1 Η ψηφοφορία διά πληρεξουσίου αφορά μόνο τις περιπτώσεις εκείνες όπου ο ψηφοφόρος εξουσιοδοτεί άλλο πρόσωπο να ψηφίσει εκ μέρους του όταν ψηφίζει σε εκλογικό κέντρο. Αυτό είναι ευρέως γνωστό ως μεταβίβαση δικαιωμάτων ψήφου. Ο πληρεξούσιος ψηφίζει εκ μέρους του ψηφοφόρου και, κατά τη στιγμή της ψηφοφορίας, ο ψηφοφόρος δεν συνοδεύεται από τον πληρεξούσιό του.

6.7.2 Αυτή η επιλογή είναι δυνατή σε τέσσερα κράτη μέλη – στη **Γαλλία** και στις **Κάτω Χώρες** όλοι οι ψηφοφόροι μπορούν να ψηφίσουν με πληρεξούσιο, στην **Πολωνία** περιορίζεται στα άτομα με αναπηρία και σε άτομα ηλικίας άνω των 75 ετών, ενώ στο **Βέλγιο** αρκετά μεγάλα τμήματα των ψηφοφόρων έχουν αυτό το δικαίωμα με την παροχή κατάλληλου ιατρικού πιστοποιητικού, συμπεριλαμβανομένων όσων είναι άρρωστοι και των ατόμων με αναπηρίες.

6.7.3 Ο πληρεξούσιος πρέπει να έχει δικαίωμα ψήφου στο ίδιο εκλογικό κέντρο με τον ψηφοφόρο που εκχωρεί τα δικαιώματα ψήφου. Οι εξαιρέσεις από τον κανόνα αυτό απαιτούν χωριστές διοικητικές διαδικασίες.

6.7.4 Στην **Πολωνία** και τη **Γαλλία**, τα δικαιώματα ψήφου πρέπει να μεταβιβάζονται παρουσία τοπικού υπαλλήλου. Αυτό μπορεί να γίνει και στο σπίτι του ψηφοφόρου. Στο **Βέλγιο**, τα δικαιώματα ψήφου μεταβιβάζονται με τη χρήση ειδικού εντύπου και δεν απαιτείται επίσημη επιβεβαίωση.

6.7.5 Άλλοι περιορισμοί σε όλες αυτές τις χώρες υπογραμμίζουν επίσης την εξαιρετική φύση της εν λόγω μορφής ψηφοφορίας. Στο **Βέλγιο** επιτρέπεται κάποιος να ενεργεί ως πληρεξούσιος μόνο

για ένα άτομο, στις **Κάτω Χώρες** για δύο, στη **Γαλλία** για ένα, κατά κανόνα, και για δεύτερο μόνον εάν διορίζεται πληρεξούσιος από άτομο στο εξωτερικό και στην **Πολωνία** για δύο εφόσον ο ένας τουλάχιστον από τους ανθρώπους που μεταβιβάζουν τα δικαιώματα ψήφου είναι άμεσο μέλος της οικογένειας.

6.7.6 Παρατηρήσεις

- α) Η ψηφοφορία διά πληρεξουσίου μπορεί να θεωρηθεί συμπληρωματική λύση, δεν πρέπει όμως να χρησιμοποιείται ως πρόσχημα για την αποθάρρυνση των προσπαθειών να έχουν όλοι οι ψηφοφόροι τη δυνατότητα να συμμετέχουν πραγματικά και άμεσα στις εκλογές.
- β) Ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δοθεί στον τρόπο με τον οποίο μεταβιβάζονται τα δικαιώματα ψήφου (απαίτηση υπογραφής). Οι ψηφοφόροι με αναπηρίες πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να μεταβιβάζουν τα δικαιώματα ψήφου τους στον τόπο κατοικίας τους.
- γ) Ο περιορισμός του αριθμού των ατόμων για τα οποία κάποιος μπορεί να ενεργεί ως πληρεξούσιος αποτελεί την κατάλληλη λύση προκειμένου να αποφευχθούν παρατυπίες στην εκλογική διαδικασία.

6.8 Ψηφοφορία με ηλεκτρονικό σύστημα

- 6.8.1 Όλοι οι πολίτες της **Εσθονίας** μπορούν να ψηφίζουν ηλεκτρονικά. Πρόκειται για στοιχείο ενός ολοκληρωμένου συστήματος που επιτρέπει στους πολίτες να επικοινωνούν με τις εθνικές αρχές και να ασχολούνται με σχεδόν όλα τα επίσημα θέματα. Η χρήση του συστήματος αυτού είναι τόσο διαδεδομένη ώστε δεν χρειάζεται να οργανωθεί βασική εκπαίδευση. Η ψηφοφορία με ηλεκτρονικό σύστημα είναι η ευχερέστερη λύση για πολλούς Εσθονούς με αναπηρίες. Αυτού του είδους η ψηφοφορία συνεπάγεται την εισαγωγή του αριθμού εγγραφής του υποψηφίου, όπως συμβαίνει στα παραδοσιακά εκλογικά κέντρα. Ένα άλλο πλεονέκτημα είναι ότι είναι ευχερέστερο να βλέπει κανείς τον κατάλογο των υποψηφίων σε οθόνη υπολογιστή από το να μελετά τους έντυπους καταλόγους που είναι διαθέσιμοι στο εκλογικό κέντρο.
- 6.8.2 Ο τρόπος με τον οποίο οργανώνεται η ψηφοφορία στην **Εσθονία** προστατεύει τους ψηφοφόρους από τις προσπάθειες να εξαναγκαστούν να ψηφίσουν με συγκεκριμένο τρόπο, κάτι το οποίο είναι πολύ σημαντικό για τα άτομα με αναπηρία, τα οποία συχνά εξαρτώνται από τους φροντιστές. Εφαρμόζεται η αρχή της τελευταίας ψηφοφορίας: το πρόσωπο που ψηφίζει ηλεκτρονικά μπορεί να αλλάξει γνώμη και να ψηφίσει ξανά και το σύστημα λαμβάνει υπόψη την τελευταία ψήφο. Ο ψηφοφόρος μπορεί να αλλάξει γνώμη ακόμη και αν έχει ήδη περάσει η επιλογή της ψηφοφορίας με ηλεκτρονικό σύστημα. Σε αυτήν την περίπτωση, ωστόσο, ο ψηφοφόρος πρέπει να μεταβεί αυτοπροσώπως στο εκλογικό κέντρο.
- 6.8.3 Σε ορισμένες περιοχές του **Βελγίου**, η ψηφοφορία στα εκλογικά κέντρα διεξάγεται με τη χρήση ειδικών στατικών συσκευών με οθόνη (παρόμοιων με ΑΤΜ). Ωστόσο, για τα ΑμεΑ, αυτό δεν αποτελεί σημαντική βελτίωση: θα μπορούσαν να προκύψουν προβλήματα λόγω του ύψους της οθόνης και της ευκρίνειάς της, καθώς και της δεξιολογίας στα χέρια που απαιτείται για τη χρήση του εξοπλισμού.

6.8.4 Παρατηρήσεις

- α) Η ψηφοφορία με ηλεκτρονικό σύστημα μπορεί να είναι μια ακόμη μορφή ψηφοφορίας που είναι κατάλληλη για ορισμένα άτομα με ειδικές ανάγκες, εφόσον αποτελεί μέρος ενός συνολικού πλαισίου ηλεκτρονικής επικοινωνίας μεταξύ των πολιτών και των εθνικών αρχών. Η δημιουργία ενός συστήματος που εν μέρει μόνο αφορά τις εκλογές δεν έχει νόημα. Ανεξάρτητα από τις τεχνικές συνθήκες που αφορούν την ασφάλεια, για παράδειγμα, θα χρειαστούν σημαντικές επενδύσεις για την ευαισθητοποίηση σχετικά με αυτήν τη μέθοδο ψηφοφορίας, ιδίως δεδομένου του γεγονότος ότι η μεταφορά των εν λόγω πληροφοριών σε άτομα με διάφορες αναπηρίες απαιτεί προσαρμοσμένη προσέγγιση.
- β) Η ηλεκτρονική ψηφοφορία με τη χρήση στατικών συσκευών στα εκλογικά κέντρα δεν αντιπροσωπεύει επί του παρόντος ουσιαστική βελτίωση της προσβασιμότητας στις εκλογές για τα άτομα με ειδικές ανάγκες. Για να επιτευχθεί αυτό, είναι αναγκαίο να θεσπιστούν τεχνικές ρυθμίσεις που θα επιτρέπουν στα άτομα με διάφορες αναπηρίες να χειρίζονται τις εν λόγω συσκευές ανεξάρτητα και η τοποθεσία τους θα πρέπει να διασφαλίζει γνήσια ιδιωτικότητα και απόρρητο για τους ψηφοφόρους.

6.9 Ψηφοφορία σε ιδρύματα μακροχρόνιας περίθαλψης και νοσοκομεία

Οι πολίτες σε ιδρύματα μακροχρόνιας περίθαλψης και νοσοκομεία παρεμποδίζονται συχνά ως προς την άσκηση των εκλογικών τους δικαιωμάτων. Εάν οι ψηφοφόροι σε μια συγκεκριμένη χώρα μπορούν, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, να κάνουν χρήση άλλων μορφών ψηφοφορίας εκτός του εκλογικού κέντρου (π.χ. ψηφοφορία μέσω φορητών καλπών ή ψηφοφορία μέσω ταχυδρομείου), αυτές φυσικά είναι διαθέσιμες και στα άτομα που βρίσκονται σε αυτά τα ιδρύματα. Ωστόσο, ορισμένες χώρες έχουν επιφέρει ειδικές ρυθμίσεις που απευθύνονται ειδικά στους συγκεκριμένους ανθρώπους, υποστηρίζοντας συνολικά τη συμμετοχή τους στις εκλογές. Έτσι, οι ψηφοφόροι αυτοί δεν χρειάζεται να συμμορφώνονται με ειδικές διατυπώσεις πριν από τις εκλογές, σε αντίθεση με τους ψηφοφόρους με παρόμοια υγεία, αλλά που ζουν στο σπίτι τους.

- 6.9.1 Επτά χώρες παρέχουν «κλειστά εκλογικά κέντρα» για αυτούς τους ανθρώπους. Είναι ανοικτά την ημέρα των εκλογών και συνήθως έχουν τις ίδιες ώρες λειτουργίας με τα κανονικά εκλογικά κέντρα. Στην **Πολωνία**, αυτές οι εκλογικές επιτροπές επιτρέπεται να κλείνουν νωρίς εάν έχουν ψηφίσει όλοι οι δικαιούχοι ψηφοφόροι. Στην **Ιταλία**, οι ώρες λειτουργίας του εκλογικού κέντρου καθορίζονται από τον προϊστάμενο του νοσοκομείου ή του ιδρύματος περίθαλψης και συνήθως είναι σημαντικά λιγότερες από τις ώρες λειτουργίας των άλλων εκλογικών κέντρων της χώρας.
- 6.9.2 Ο αποφασιστικός παράγοντας που καθορίζει το εάν θα ανοίξει εκλογικό κέντρο σε ένα ίδρυμα είναι ο αριθμός των ατόμων που διαμένουν σε αυτό. Αυτό ποικίλλει σε μεγάλο βαθμό: στη **Βουλγαρία**, το όριο είναι τα 10 άτομα και στην **Πολωνία** τα 15. Το κατώτατο όριο στη **Μάλτα** είναι τα 50 άτομα στην περίπτωση των γηροκομείων, ενώ τα ονόματα των μεγάλων νοσοκομείων αναφέρονται απευθείας στον εκλογικό νόμο· στην **Ιταλία**, το όριο είναι τα 200 άτομα. Στη **Γερμανία** και την **Κροατία**, εκλογικές επιτροπές σχηματίζονται σε μεγαλύτερα

ιδρύματα, ενώ ειδικές κινητές εκλογικές επιτροπές ή αντιπρόσωποι μπορούν να ταξιδεύουν σε μικρότερα νοσοκομεία και ιδρύματα μακροχρόνιας περίθαλψης.

- 6.9.3 Σε άλλες χώρες έχουν τεθεί σε εφαρμογή ειδικές μορφές ψηφοφορίας, οι οποίες είναι προσιτές μόνο στους ανθρώπους στα νοσοκομεία και τα ιδρύματα μακροχρόνιας περίθαλψης. Στη **Λιθουανία**, όσοι είναι σε θέση να μετακινηθούν, έρχονται για να ψηφίσουν πριν από τις εκλογές σε καθορισμένα ταχυδρομεία. Όσους δεν είναι σε θέση να μεταβούν σε τέτοιου είδους χώρο, επισκέπτεται ειδική επιτροπή με ψηφοδέλτια, διασφαλίζοντας ότι συμπληρώνονται ανεξάρτητα ή από βοηθό που έχει επιλέξει ο ψηφοφόρος και υπό την εποπτεία του ψηφοφόρου. Στη **Φινλανδία**, η ψηφοφορία διεξάγεται με παρόμοιους κανόνες με τα κλειστά εκλογικά κέντρα, όμως κατά την προεκλογική περίοδο (11 έως 5 ημέρες πριν από τις εκλογές). Η κατάσταση είναι παρόμοια στην **Εσθονία**. Στην **Ιρλανδία** οι εκλογείς που ζουν σε ιδρύματα μακροχρόνιας περίθαλψης μπορούν να αιτούνται, υποβάλλοντας ιατρική βεβαίωση, να περιλαμβάνονται σε ειδικό κατάλογο ψηφοφόρων. Μετά το πέρας αυτής της διαδικασίας, τους επισκέπτονται μεμονωμένα ειδικοί ψηφοδέκτες για να λάβουν την ψήφο τους. Στην **Ιρλανδία**, οι εκλογείς που ζουν σε ιδρύματα μακροχρόνιας περίθαλψης μπορούν να αιτούνται, υποβάλλοντας ιατρική βεβαίωση, να περιλαμβάνονται σε ειδικό κατάλογο ψηφοφόρων. Μετά το πέρας αυτής της διαδικασίας, τους επισκέπτονται ατομικά ειδικά επιφορτισμένοι υπάλληλοι για να συλλέξουν την ψήφο τους.
- 6.9.4 Οι κλινήρεις που χρειάζονται 24ωρη φροντίδα επιτρέπεται να ψηφίζουν σε όλες τις χώρες όπου διεξάγεται ψηφοφορία σε νοσοκομεία και ιδρύματα μακροχρόνιας περίθαλψης. Οι περισσότεροι από αυτούς ψηφίζουν στο δωμάτιο ή τον θάλαμό τους, ρίχνοντας την ψήφο τους στη φορητή κάλπη που παρέχει η εκλογική επιτροπή. Σε δύο χώρες, οι εν λόγω ψηφοφόροι μεταφέρονται πάνω σε κρεβάτια ή αναπηρικά αμαξίδια σε επαρκώς προετοιμασμένο εκλογικό κέντρο. Όταν ένας ψηφοφόρος δεν είναι σε θέση να δηλώσει ανεξάρτητα την επιλογή του, αυτή υποδεικνύεται από το άτομο που έχει επιλέξει και υπό την εποπτεία του.
- 6.9.5 Μεταξύ των ασθενών και του προσωπικού των ιδρυμάτων αυτών αναπτύσσονται ειδικές σχέσεις, συχνά με υψηλό επίπεδο εξάρτησης, γεγονός το οποίο ενέχει τον κίνδυνο επηρεασμού της απόφασης των ψηφοφόρων. Ως εκ τούτου, στα εν λόγω ιδρύματα δεν θα πρέπει να προωθείται η εξ αποστάσεως ψηφοφορία (π.χ. επιστολική ή μέσω του Διαδικτύου) αλλά, αντίθετα, πρέπει να δίνεται έμφαση σε άμεσες μορφές, οι οποίες επιτρέπουν στην ανεξάρτητη επιτροπή να ελέγχει ότι κανένα μέλος του προσωπικού δεν προσπαθεί να υποχρεώσει τον ψηφοφόρο να ψηφίσει με κάποιο συγκεκριμένο τρόπο.
- 6.9.6 Σε πολλές χώρες, όσοι διαμένουν σε τέτοιου είδους ιδρύματα –εάν δεν έχει συσταθεί σε αυτά εκλογικό κέντρο— μπορούν να χρησιμοποιούν άλλες μορφές ψηφοφορίας την ημέρα των εκλογών ή νωρίτερα, κατά κύριο λόγο την ψηφοφορία με τη χρήση φορητής κάλπης ή ταχυδρομικώς ή με τη μεταφορά τους στο κανονικό εκλογικό κέντρο. Οι επιλογές αυτές συντονίζονται πολύ συχνά από τη διοίκηση του ιδρύματος. Σε ορισμένες χώρες, λαμβάνει τη μορφή κινητής εκλογικής επιτροπής η οποία φτάνει στο νοσοκομείο ή το ίδρυμα περίθαλψης και δεν απαιτεί πρότερο αίτημα των διαμενόντων του ιδρύματος όσον αφορά τη συμμετοχή τους στην ψηφοφορία.

6.9.7 Στο ένα τρίτο σχεδόν των κρατών μελών, τα άτομα που βρίσκονται σε ιδρύματα περίθαλψης όλο το εικοσιτετράωρο ή υποβάλλονται σε μακροχρόνια θεραπεία σε νοσοκομεία δεν έχουν τη δυνατότητα να συμμετάσχουν στις εκλογές. Μπορεί, σε σημαντικό αριθμό χωρών, ενώ η ψηφοφορία είναι θεωρητικά δυνατή, η άσκηση του δικαιώματος αυτού στην πράξη να απαιτεί πολύ μεγάλη προσπάθεια και στήριξη από την οικογένεια. Στις υπόλοιπες χώρες, οι περισσότεροι από τους ανθρώπους αυτούς είναι σε θέση να συμμετάσχουν στις εκλογές, όμως οι συστηματικές λύσεις που υπάρχουν είναι ευνοϊκές μόνο για ένα υποσύνολο ψηφοφόρων — κυρίως όσους βρίσκονται στα μεγαλύτερα ιδρύματα.

6.9.8 Παρατηρήσεις

- α) Η δημογραφική αλλαγή και η γήρανση των κοινωνιών αποτελούν παράγοντες που θα οδηγήσουν σε αυξημένο αριθμό ατόμων στα ιδρύματα περίθαλψης και τα νοσοκομεία. Οι διοικήσεις των κρατών μελών θα πρέπει να δώσουν ιδιαίτερη προσοχή στην εξασφάλιση των απαιτούμενων συνθηκών ώστε τα άτομα αυτά να μπορούν να ασκούν το δικαίωμα ψήφου τους.
- β) Η πείρα έχει καταδείξει ότι η λειτουργία ενός κλειστού εκλογικού κέντρου είναι η καλύτερη συστηματική λύση, εάν το ίδρυμα έχει τουλάχιστον 50-100 άτομα, με ψηφοφορία μέσω φορητής κάλπης που παρέχει μια κινητή εκλογική επιτροπή στα άτομα που διαμένουν σε μικρότερα ιδρύματα. Φυσικά, οι κλινίκες θα πρέπει πάντοτε να μπορούν να ψηφίζουν χρησιμοποιώντας φορητή κάλπη.
- γ) Δεδομένων των συγκεκριμένων σχέσεων, με υψηλό βαθμό εξάρτησης, μεταξύ ασθενών και προσωπικού σε τέτοιου είδους ιδρύματα, ο κίνδυνος επηρεασμού των αποφάσεων των ψηφοφόρων πρέπει να ελαχιστοποιηθεί. Ως εκ τούτου, πρέπει να δίδεται έμφαση σε άμεσες μορφές ψηφοφορίας στα ιδρύματα αυτά, οι οποίες επιτρέπουν στην ανεξάρτητη επιτροπή να ελέγχει ότι κανένα μέλος του προσωπικού δεν υποχρεώνει τον ψηφοφόρο να ψηφίσει με κάποιο συγκεκριμένο τρόπο.

6.10 Υποχρεωτική ψηφοφορία

6.10.1 Η συμμετοχή στις εκλογές είναι υποχρεωτική σε τρεις χώρες της ΕΕ. Ο νόμος στο **Βέλγιο** και την **Ελλάδα** δεν προβλέπει εξαιρέσεις σε αυτόν τον κανόνα. Η ψήφος στο **Λουξεμβούργο** δεν είναι υποχρεωτική για άτομα άνω των 75 ετών.

6.10.2 Στο **Βέλγιο** και το **Λουξεμβούργο**, η μη συμμετοχή στις εκλογές δικαιολογείται με γραπτή αλληλογραφία, συνοδευόμενη ενδεχομένως από τεκμηριωμένα αποδεικτικά στοιχεία. Στην **Ελλάδα**, αυτό γίνεται μέσω συνέντευξης με υπάλληλο. Δεν υπάρχουν συγκεκριμένες διαδικασίες προσαρμοσμένες στην κατάσταση των ΑμεΑ.

6.10.3 Αυτό αποτελεί συχνά πηγή πρόσθετου άγχους για τα ΑμεΑ – πρώτον, δεν μπορούν να ψηφίσουν λόγω μη ικανοποιητικών ρυθμίσεων και στη συνέχεια πρέπει να δικαιολογήσουν τη μη συμμετοχή τους στις εκλογές. Επιπλέον, υπάρχει πάντοτε ο κίνδυνος η δικαιολογία να μην θεωρηθεί επαρκής και να οδηγήσει σε κυρώσεις.

6.10.4 Μόνο στην **Ελλάδα** ο κανόνας αυτός -παρά το γεγονός ότι αποτελεί μέρος του νομικού πλαισίου- αντιμετωπίζεται πολύ ευέλικτα από τις αρχές στην πράξη: η μη συμμετοχή δεν συνεπάγεται κυρώσεις. Στο **Βέλγιο**, η πρώτη αδικαιολόγητη μη συμμετοχή στις εκλογές μπορεί να οδηγήσει σε προειδοποίηση ή πρόστιμο ύψους 40-80 ευρώ. Οι επακόλουθες αδικαιολόγητες μη συμμετοχές οδηγούν σε υψηλότερα πρόστιμα (80-200 ευρώ), ενώ η μη συμμετοχή τέσσερις φορές μέσα σε 15 χρόνια συνεπάγεται απαλοιφή του εκλογέα από τον εκλογικό κατάλογο για 10 χρόνια. Στο **Λουξεμβούργο**, η πρώτη αδικαιολόγητη μη συμμετοχή συνεπάγεται πρόστιμο ύψους 100-250 ευρώ, ενώ οι μεταγενέστερες επαναλήψεις του φαινομένου (εντός πέντε ετών) επισύρουν πρόστιμα ύψους 500-1.000 ευρώ, ενώ ο νόμος προβλέπει και ποινικές κυρώσεις, αν και στην πράξη η διάταξη αυτή είναι απίθανο να εφαρμοστεί.

6.10.5 Παρατηρήσεις

α) Όταν καθίσταται υποχρεωτικό οι πολίτες να ψηφίζουν στις εκλογές, οι αρχές ορισμένων χωρών θα πρέπει να παρακινούνται έντονα να εφαρμόσουν λύσεις που θα επιτρέπουν σε κάθε άτομο με αναπηρία να συμμετάσχει στις εκλογές.

β) Δεν θα πρέπει να έχει ως αποτέλεσμα το άτομο με αναπηρία να πρέπει να πείσει τη δημόσια αρχή ότι δεν μπόρεσε να συμμετάσχει στην ψηφοφορία επειδή η οικεία χώρα δεν είχε προσαρμόσει τους όρους συμμετοχής στις εκλογές στην αναπηρία του.

6.11 Δικαιώματα ψήφου σε χώρα μόνιμης διαμονής διαφορετική από τη χώρα καταγωγής

6.11.1 Όλοι οι πολίτες της ΕΕ που κατοικούν σε κράτος μέλος διαφορετικό από τη χώρα καταγωγής τους έχουν δικαίωμα ψήφου στις ευρωεκλογές στη χώρα διαμονής τους. Ωστόσο, για να επωφεληθούν από αυτό το δικαίωμα, πρέπει να εγγραφούν στο εκλογικό μητρώο.

6.11.2 Στη μεγάλη πλειοψηφία των κρατών μελών, η εγγραφή στο εκλογικό μητρώο είτε συνδέεται αυτομάτως με την εγγραφή στο μητρώο κατοίκων ή φορολογουμένων, είτε ο δυνητικός ψηφοφόρος μπορεί να δηλώσει την επιθυμία του να ψηφίσει στις εκλογές του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου ταυτόχρονα, ή αφού ολοκληρωθεί η διαδικασία καταχώρισης κατοίκου/φορολογουμένου. Σε επτά χώρες, η διαδικασία είναι πιο περίπλοκη. Σε τέσσερις από αυτές, οι πολίτες της ΕΕ που επιθυμούν να ψηφίσουν πρέπει να ολοκληρώσουν ξεχωριστή διαδικασία καταχώρισης, συμπληρώνοντας έντυπο εγγραφής. Σε τρεις χώρες, πρέπει να υποβληθεί αίτηση, η οποία στη συνέχεια εξετάζεται από τις τοπικές αρχές.

6.11.3 Οι τεχνικές ρυθμίσεις για την εγγραφή στο εκλογικό μητρώο είναι ζωτικής σημασίας για τα ΑμεΑ. Σε 12 κράτη μέλη, η μόνη δυνατότητα είναι να διεκπεραιωθούν όλες οι διατυπώσεις αυτοπροσώπως στην αρμόδια υπηρεσία. Στα άλλα 15 κράτη μέλη, είναι δυνατές και άλλες, ευχερέστερες μέθοδοι. Δεκατέσσερις χώρες επιτρέπουν την αποστολή έντυπης αίτησης, ενώ στις 10 η αίτηση αυτή μπορεί να υποβληθεί ηλεκτρονικά —δηλαδή αποστέλλοντας μήνυμα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου μαζί με συνημμένα ή συμπληρώνοντας ηλεκτρονικό έντυπο. Σε περίπτωση κοινοποίησης μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, γενικά απαιτείται εξουσιοδοτημένη ηλεκτρονική υπογραφή, όμως στη **Λιθουανία**, για παράδειγμα, αρκεί η αποστολή σαρωμένου αντίγραφου του συμπληρωμένου εντύπου αίτησης μαζί με τα απαραίτητα παραρτήματα. Ωστόσο, καμία χώρα με επιλογή ηλεκτρονικού εντύπου δεν έχει προσαρμόσει το

έντυπο στα άτομα με προβλήματα όρασης, ούτε παρέχονται προσαρμοσμένες λύσεις για τους κωφούς, όπως πληροφορίες στη νοηματική γλώσσα. Ορισμένες χώρες έχουν τη δυνατότητα διαδικασιών που προσαρμόζονται ξεχωριστά στις ειδικές ανάγκες των ΑμεΑ. Για παράδειγμα, στη **Μάλτα**, κυβερνητικός υπάλληλος μπορεί ακόμη και να μεταβεί στο σπίτι του ατόμου που εγγράφεται για να συμπληρώσουν το έντυπο, ενώ στη **Λιθουανία** το έντυπο μπορεί να υποβάλει ή να αποστείλει άλλο πρόσωπο.

6.11.4 Μόνο δύο χώρες υποχρεώνουν τους πολίτες άλλων κρατών μελών της ΕΕ που είναι εγγεγραμμένοι στο εκλογικό μητρώο να επανεγγραφούν για να ψηφίσουν πριν από τις επόμενες εκλογές — κάτι που φαίνεται να αποτελεί περιττή διοικητική διατύπωση. Στις άλλες χώρες, είναι πάντοτε ήδη καταχωρισμένοι στο εκλογικό μητρώο.

6.11.5 Η προθεσμία υποβολής της αίτησης για εγγραφή στο εκλογικό μητρώο αποτελεί πολύ σημαντικό ζήτημα. Στις περισσότερες χώρες της ΕΕ, η προθεσμία είναι πολύ πριν από τις εκλογές: περισσότερες από τέσσερις εβδομάδες, 60 ημέρες σε ορισμένες χώρες, ενώ σε μία χώρα φθάνει και τις 90 ημέρες πριν από τις εκλογές. Συνεπώς, οι πιθανοί ψηφοφόροι πρέπει να εγγραφούν για να ψηφίσουν προτού εμφανιστούν στα μέσα μαζικής ενημέρωσης πληροφορίες σχετικά με τις αρχές που διέπουν τη συμμετοχή στις εκλογές, συμπεριλαμβανομένων των ρυθμίσεων για τα ΑμεΑ, που τους δίνουν τη δυνατότητα να σταθμίσουν εάν μπορούν να συμμετάσχουν ανεξάρτητα στις εκλογές. Μόνο δύο χώρες έχουν προθεσμία μικρότερη της μίας εβδομάδας πριν από τις εκλογές: η εγγραφή στη **Λιθουανία** είναι δυνατή επτά ημέρες πριν από τις εκλογές, ενώ στην **Πολωνία** πέντε ημέρες (και ακόμη αργότερα σε εξαιρετικές περιπτώσεις).

6.11.6 Παρατηρήσεις

- α) Η εγγραφή των ψηφοφόρων που διαμένουν σε διαφορετική χώρα της ΕΕ από τη χώρα προέλευσής τους θα πρέπει να πραγματοποιείται μία μόνο φορά· η διαδικασία δεν πρέπει να επαναλαμβάνεται στις επόμενες εκλογές.
- β) Πολλά ΑμεΑ μπορεί να θεωρούν αδύνατο ή εξαιρετικά επαχθές να εγγραφούν αυτοπροσώπως σε υπηρεσία. Ως εκ τούτου, πρέπει να καταστούν δυνατοί και να επεκτείνονται συνεχώς και άλλοι τρόποι εγγραφής – συμπεριλαμβανομένων εξατομικευμένων μεθόδων, σε ιδιαίτερα αιτιολογημένες περιπτώσεις.
- γ) Σε πολλά κράτη μέλη, οι διαδικασίες καταχώρισης δεν λαμβάνουν επαρκώς υπόψη τις ανάγκες των τυφλών και των ατόμων με προβλήματα όρασης, ή των κωφών. Η κατάσταση αυτή πρέπει να βελτιωθεί επειγόντως.
- δ) Οι προθεσμίες στα κράτη μέλη της ΕΕ για την εγγραφή προς ψηφοφορία ποικίλλουν ευρέως, από 90 έως 3 ημέρες πριν από τις εκλογές. Είναι δύσκολο να δικαιολογηθούν αυτές οι αποκλίσεις. Το εκλογικό μητρώο δεν πρέπει να κλείνει νωρίτερα των δύο εβδομάδων πριν από τις εκλογές.